

VISKOLCZ NOÉMI

Zsámboky János könyvtárának sorsa

Közismert, hogy a magyar humanista Zsámboky János (1531–1584) kéziratainak és könyveinek egy része ma is Bécsben, az Osztrák Nemzeti Könyvtárban található. Hans Gerstinger, Gulyás Pál, Franz Unterkircher, és újabban Almási Gábor is behatóan foglalkoztak Zsámboky kéziratai, könyvei sorsával, a könyvtár történetével,¹ amely röviden összefoglalva a következő: Zsámboky anyagi nehézségei miatt már 1570-ben felajánlotta értékes kéziratai egy részét – 360 görög (köztük sok kiadatlan) és 140 latin nyelvűt – eladásra I. Miksa uralkodónak. A kötetekért darabonként 5, összesen 2500 dukátot kért. Az eladás azonban csak II. Rudolf trónra kerülése után, 1578-ban történt meg, a kéziratokról nem maradt fenn jegyzék. Zsámboky 1583-ban tett végrendeletében a fiára hagyta a könyvtárát, iratait, még meglévő kéziratait, térképeit, ennek ellenére 1584-ben, nem sokkal halála után, özvegye tárgyalásokat kezdett az uralkodónak való értékesítéséről. A gyűjtemény felmérésére és a vételi ár meghatározására végül 1587-ben került sor Hugo Blotius (1533–1608) császári könyvtáros közreműködésével. Az ekkor keletkezett, 2618 tételt tartalmazó katalógus eredetije elveszett, de egy másolatát megtalálták Velencében, ezt Gulyás Pál adta ki 1941-ben.² További források a könyvtár beszállításáról és elhelyezéséről nincsenek. Míg Zsámboky kézírataiból jelentős mennyiségűt sikerült azonosítani, ugyanez könyvtára nyomtatott állományára nem mondható el. Gulyás Pál az 1930-as években az Osztrák Nemzeti Könyvtárban kikereste a jelzeteket a cédulakatalógusból, és igyekezett kézbe venni az egyes köteteket is – a kor kutatási lehetőségeit figyelembe véve kiváló munkát végezve –, de az azonosítást nem tudta befejezni.³

¹ GERSTINGER, Hans, *Johannes Sambucus als Handschriftensammler = Festschrift der Nationalbibliothek in Wien zur Feier des 200jährigen Bestehens des Gebäudes*, hrsg. von Österreichischer Nationalbibliothek, Wien, 1926, 251–400, itt: 279–288; GULYÁS PÁL, *Bibliotheca Joannis Sambuci. Sámbocky János könyvtára*, Bp., magánkiadás, 1941, 27–29; UNTERKIRCHER, Franz, *Hugo Blotius und seine ersten Nachfolger (1575–1663) = Geschichte der Österreichischen Nationalbibliothek*, hrsg. von Stummvoll, Josef, Bd. 1., Wien, 1968, 82–120; ALMÁSI, Gábor, *The Uses of Humanism, Johannes Sambucus (1531–1584), Andreas Dudith (1533–1589), and the Republic of Letters in East Central Europe*, Leiden–Boston, Brill, 2009, 193–196.

² GULYÁS 1941, 1. jegyzetben i. m.; új kiadása: GULYÁS PÁL, *A Zsámboky-könyvtár katalógusa, 1587*, szerk. Monok István, Szeged, Scriptum, 1992 (Adattár 16–18. századi szellemi mozgalmainak történetéhez, 12/2).

³ GULYÁS 1941, 1. jegyzetben i. m. 30.

Amikor bécsi kutatásaim során átnéztem az egykori Hofbibliothek kora újkori történetének néhány dokumentumát (katalógusokat, levelezéseket, feljegyzéseket), felbukkant egy olyan forrás, amely más megvilágításba helyezte az egyértelműnek látszó 1587-es könyvtáreladást és átvételt. Sebastian Tengenel (1563–1636) császári könyvtáros magánkönyvtárának katalógusában ugyanis a következő alcím olvasható: *In hypocausto paruo versus Danubium, e Sambucianis*. Azaz háza egy Duna felőli oldalon fekvő kis szobájában Zsámboky köteteit őrizte.

Sebastian Tengenel

A Hollandiából származó Tengenelt 1602-ben alkalmazták az Udvari Könyvtárban Hugo Blotius segédjeként, majd 1608-tól – Blotius halála után – a könyvtár vezetőjeként. Az első komoly tudományos rendezés és katalogizálás mellett a könyvtár új, nagyobb helyre költöztetése is az ő nevéhez fűződik. Nyelvtehetségét az általa beszélt 15 nyelven túl a keleti nyelvek iránt való szenvedélyes érdeklődés is bizonyította, a könyvtárnak igyekezett minél több arab, perzsa, török, szír, sőt etióp kéziratot és könyvet beszerezni.⁴

Könyveiről már 1609-ben úgy határozott, hogy halála után az Udvari Könyvtárba kerüljenek, majd ezt a szándékát a végrendeletében is megerősítette 1633-ban. Könyvtára állományáról két saját kézzel írt katalógus is fennmaradt, közülük a később keletkezett összeírás a házában lévő könyveket a helyük alapján csoportosítja, Zsámboky könyvei a Duna felőli oldalon fekvő kis szobában voltak.⁵

Mielőtt rátérnék ez utóbbi részleteire, előbb arra a kérdésre kell választ találni, hogyan kerültek Tengenelhez Zsámboky könyvei. Azt már Hans Gerstinger és Gulyás Pál is észrevette, hogy Zsámboky és Tengenel possessor bejegyzései számos kéziraaton együtt szerepelnek. Gerstinger hivatkozik egy Tengenelnek 1620-ban írt levélre, amely szerint a Zsámboky-gyűjtemény egy része eladatlan, és érdeklődők sem igen akadnak, az egyik görög nyelvű kézirat címlapján pedig az olvasható, hogy „e Bibliotheca Sambuci” 1628-ban vásárolta Tengenel.⁶ Gerstinger szerint olyan kéziratokról van szó, amelyeket Zsámboky vagy 1578 után szerzett, vagy az 1578-as eladás idején éppen kölcsön adott valahová kiadás céljából, és fel is sorol 42, Tengenel tulajdonába jutott Zsámboky-kézirat jelzetet,⁷ amelyek fontos jellemzője, hogy kizárólag görög nyelvűek. Ezt Hermann Menhardt 1957-ben további két görög kézirattal egészítette ki, így már 44 „közös” kézirat ismert.⁸ A Zsámboky-könyvtár katalógusának kéziratátteleivel összevetve

⁴ UNTERKIRCHER 1968, 1. jegyzetben i. m. 129–145.

⁵ UNTERKIRCHER 1968, 1. jegyzetben i. m. 142–143.

⁶ GERSTINGER 1926, 1. jegyzetben i. m. 288; GULYÁS 1941, 1. jegyzetben i. m. 30.

⁷ GERSTINGER 1926, 1. jegyzetben i. m. 346.

⁸ MENHARDT, Hermann, *Das älteste Handschriftenverzeichnis der Wiener Hofbibliothek von Hugo Blotius 1576, Kritische Ausgabe der Handschrift Series nova 4451 vom Jahre 1597 mit vier Anhängen*, Wien, Rohrer, 1957 (Denkschriften der Akademie der Wissenschaften in Wien. Phil.-hist. Kl.; Bd. 76), 24.

Gerstinger listáját valójában látható, hogy Tegnagel a maradék görög nyelvű kódexanyag többségét megszerezte az örökösöktől.⁹

Gulyás Pál már arra is felfigyelt, hogy nemcsak kéziratok, hanem könyvek is kerültek Tegnagelhez, ezeket a kiadott könyvtárkatalógus egyes tételeinél jegyzetként közölte.¹⁰ Bálint Nagy István szerint az történhetett, hogy Tegnagel, Zsámboky fiának – aki a források szerint kissé gyengeelméjű volt – és gyámjának a nehézségét kihasználva, nagyon nyomott áron, az eredetileg 3000 forint becérték helyett 400 forintért vette meg a könyveket a császárnak, illetve egy bizonyos részt pedig magának.¹¹ Egy eddig a magyar szakirodalomban nem ismert adat azonban egy másik lehetőséget is felvázol a könyvtár sorsával kapcsolatosan: Zsámboky özvegye, Christina Egerer, 1609-ben végrendelkezett, és a könyvtárat a komának (Gevater) nevezett Niclas Haunoldra hagyta.¹² Haunoldt az Udvari Kamaránál dolgozott titkárként, és tagja volt több török követségnek is, illetve fennmaradt egy történeti műve is, valamint ismert könyvtárának 1608-ból származó katalógusa.¹³ Amikor Haunoldt halálát követően a könyvtár újra eladóvá vált, Tegnagel ekkor szemezgethetett belőle. Bejegyzései alapján a vásárlás nem egyszerre történt, ugyanis a beszerzés dátumául egy kézíraton 1628-at,¹⁴ egy nyomtatványon 1631-et jegyzett a címlapra (59. tétel). Egyelőre tehát nem világos, hogy mi történt Zsámboky halála után a könyvtárával, a tisztázáshoz újabb források bevonása szükséges.

A Tegnagel-katalógus

A forrás egy Tegnagel saját feljegyzéseit tartalmazó kézirat a császári és a saját könyvtárára vonatkozóan (utóbbihoz ilyen fejezetcímekkel: *Catalogus librorum in hypocausto meo magno; Catalogus librorum in hypocausto paruo versus Danubium; Libri Gallici, Italici, Hispanici, et Portugallici in hypocausto paruo*

⁹ Ennek a pontos felmérése további kutatásokat igényel.

¹⁰ Gulyás következetesen Tegnagelnek írja a nevét, és összesen három olyan nyomtatványt talált, amelyben mind Zsámboky, mind Tegnagel tulajdonosi bejegyzése szerepel, l. GULYÁS 1941, 1. jegyzetben i. m. 152, 659, 1644. tételek.

¹¹ BÁLINT-NAGY István, *Sámboky János (1531–1584) orvosi működéséről = Az Orvosi Hetilap Tudományos Közleményei, Különlenyomat, Bp., 1929, 26.*

¹² MATT, Robert, *Die Wiener protestantischen Bürgertestamente von 1578–1627 = Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Stadt Wien 17(1938), 29.* „R. K. M. Rat und kgl. Hofkammersecretarius, Herrn Niklas Haunold, meinem Gevater, verschaff ich die von meinem lieben Herrn Hauswirt D. Joan Sambuco seligen hinterlassene Bibliothek und derselben zugehörigen Inhalt der gefertigt und vorhanden sowohl Katalogen als Verzeichnisse völlig einzuraumben.”

¹³ Johannes Löwenklau 1590-ben megjelent művében (*Neuwe Chronica Türckischer Nation, Frankfurt am Main*) egy török ceremónialeírásnak ő a szerzője, továbbá l. *Der Preis der Diplomatie, Die Abrechnungen der kaiserlichen Gesandten an der Hohen Pforte, 1580–1583*, hrsg. von Graf, Tobias P., Heidelberg. Universitätsbibliothek, Heidelberg, 2016, 9, 63. Könyvtárának katalógusa l. Österreichische Nationalbibliothek, Sammlungen von Handschriften und alten Drucken, Cod. 12584.

¹⁴ GERSTINGER 1926, 1. jegyzetben i. m. 288.

versus Danubium), amelyben a Zsámboky-féle könyveket is leírja a következő címmel: *In hypocausto paruo versus Danubium, e Sambucianis*.¹⁵ Ezt görög kéziratok felsorolása követi 83 tételben (*Libri Manuscripti Graece*), itt azonban csak két kódexnél említi meg Tegnagel, hogy Zsámbokytól származnak.¹⁶

A Zsámboky-jegyzék összesen 56, kizárólag nyomtatott kötetet tartalmaz (Tegnagel tévesen 47 tételt számolt össze a végén – „Numerus Sambucianorum librorum 47”). A könyveket a proveniencia elve alapján kezelte, és nem egyesítette könyvtára többi részével, hanem egy kis szobában külön tartotta. Az 56 tétel egy része kolligátum, a bennük található művek száma 97. A kolligátumokat feltehetőleg Zsámboky köttette egybe, néha be is számozta az egymást követő művek címlapjait (21. tétel), vagy így vásárolta azokat. A kolligátumokban az egyes művek között általában nincs szerzői, tematikai vagy kiadói összefüggés, azaz úgy látszik, Zsámboky egyedül a méretet vette figyelembe (ha ő állította össze a kötetet). Hozzá kell tenni, hogy a 18. század folyamán a kolligátumokat szétbontották az Udvari Könyvtárban, ennek során az eredeti bejegyzések sokszor megsérültek, a régi kötések pedig modernebb és egyszerűbb félbőr- vagy papírkötések váltották fel.

Tegnagel sajátkezü tételleírásai tartalmazzák a mű szerzőjét, címét, kiadóját, a kiadás helyét és idejét, a nyomdát és a mű formátumát. Néha hiba is előfordul a dokumentálásban, például a kiadás évének az eltévesztése, illetve egyszer-kétszer a kolligátum egy belső tagja került el Tegnagel figyelmét. A tételekhez több esetben kiegészítéseket fűzött, így utalt arra, hogy az adott mű Zsámboky kiadása régi kódexekből javítva és kommentárokkal ellátva (1. és 2. tétel); vagy megemlítette, hogy Andreas Dudith könyvtárából származik a könyv (31. tétel); vagy hogy Zsámboky kéziratos bejegyzései vannak benne (37. tétel). A jegyzéket végigkísérik egy 20. századi kéz ceruzás bejegyzései a vonatkozó kötetek könyvtári jelzeteiről.

22 tétel esetében – a possessor bejegyzés vagy a kézírás alapján – bizonyítható Zsámboky tulajdonlása, neve különböző formákban fordul elő, akárcsak a kéziratokban:¹⁷ „J. Sambuci, Joan. Sambucus, Ex libris J. Sambucus P., Joannis Sambuci Pannonij Tirnauien.” Az is egyértelművé vált, hogy Zsámboky nem minden könyvbe írta be a nevét, de hogy melyikbe igen és miért, amögött nem lehet rendszert felfedezni. Tegnagel bejegyzése 24 esetben olvasható, kevésbé változatosan, mint Zsámbokyé, általában ebben a formában: „Ex libris Sebastii-

¹⁵ Österreichische Nationalbibliothek, Sammlungen von Handschriften und alten Drucken, Cod. 12650, f. 60–64.

¹⁶ Uo. f. 83r. 37. Georgij Pachymeris Epitomae Philosophiae Aristotelicae Libri XII. Philippus Bechius Medicus Basiliens. Olim illum vertit., ex vitiosis exemplarib. hic vero Codex multo correctior et integrior, teste Sambuco, est. In 4° magno, elegant scriptura; f.86r. 76. Michaelis Choniatae Oratio in Imperatorem Isaacium Angelum, Eiusd. Michaelis Monodia in fratrem suum Nicetan Choniatem. Gregorij Palamae Disputatio inter animam et corpus, quae hic a Sambuco eidem Coniatae attribuit. fol. charta

¹⁷ GERSTINGER 1926, 1. jegyzetben i. m. 256–257.

ani Tengenagelij I. V. D. Consiliar. et Bibliothec. Caesar.” A jegyzéken felsorolt művek többnyire szerepelnek a Gulyás Pál által kiadott katalógusban, de néhány kivétel is akad (a 27. és 46. tétel például nem). A könyvek mindegyike megtalálható ma az Osztrák Nemzeti Könyvtárban, de néhányuk esetében biztosra vehető az ismert proveniencia alapján, hogy nem tartozott sem Zsámbokyhoz, sem Tengenagelhez. Az Udvari Könyvtárban az évszázadok során többször is kielejtezték az állományt, és a duplumokat átadták más könyvtáraknak.¹⁸ A Zsámboky-kötetekben nem található semmilyen jellegzetes jelzetelés, amely könyvtára szakrendjére vagy egyéb elrendezésére engedne következtetni.

Különösen értékesek a tulajdonosi bejegyzéseken kívüli, a pusztá névnél több információt nyújtó beírások. Johannes Chrysostomus 1526-ban Rómában kiadott görög nyelvű liturgiai művét Zsámboky 1560-ban vásárolta meg Veronában (26. tétel). Nonius Marcellus *De Proprietate Sermonum* című művét attól a Hadrianus Juniustól kapta meg, aki egyébként kiadta Antwerpenben Plantinnél 1665-ben (40. tétel). A címlapon Zsámboky a címet azzal a kissé maliciózus megjegyzéssel egészítette ki, hogy nemcsak Junius szorgalma kellett ehhez, hanem az övé is. Ezt különben Junius a II. Miksának címzett ajánlólevélben nem csupán megemlítette („vti locuples testis et quidem T.M. domesticus, Ioannes Sambucus mihi indicium fecit”) – a magyar itt gondosan aláhúzta a saját nevét –, hanem ezt követően Zsámbokyt is köszöntette egy neki szóló ajánlással. A neves holland filológus Junius Zsámboky kiadói programja megvalósításában vett részt, és itt, az 1560-as évek közepén még harmonikusnak tűnt az együttműködés köztük.¹⁹

Visszatérve a bejegyzésekhez, Aiszkhülosz 1552-ben Velencében megjelent műve (57. tétel) címlapján az áll, hogy Zsámboky 7 koronáért vette 1559-ben és Rómában javította. Két könyv is a neves francia grécista, Jacques Toussain²⁰ könyvtárából került Zsámbokyhoz Párizsban 1551-ben (59. és 60. tétel). Tengenagel legalábbis azt jegyezte fel a címlapra, hogy az ünnepeelt professzor könyve volt mindkettő, de nem ismert, hogy honnan vette ezeket az információkat. A kötetek egyébként fontos Aldianák, Thuküdidész 1502-ben, Ulpianus 1503-ban jelent meg Velencében, utóbbit 1631-ben szerezte meg Tengenagel. Egy harmadik Aldus-kiadvány az ugyancsak párizsi grécista Jean Strazel könyvtárából származik (61. tétel), ahonnan 4 dukátért egy Polybius-kéziratot is vásárolt Zsámboky.²¹ A görög illetve a görög–latin nyelvű kötetekbe egyébként sok bejegyzést tett a magyar humanista, vele szemben Tengenagel ritkán jegyzetelt, rendezett és

¹⁸ *Geschichte der Österreichischen Nationalbibliothek*, hg. Stummvoll, Josef, Bd. 2, 192, 255–256, 294–295.

¹⁹ ALMÁSI Gábor, KISS Farkas Gábor, *Szöveggondozás és kapcsolatápolás, Zsámboky János életműve a reneszánsz filológia tükrében = Irodalomtörténeti Közlemények* 2013, 627–691, itt: 673–676.

²⁰ Toussaint 1530-ban nevezték ki a francia királyi kollégium görög professzorának, utódja egyébként Adrien Turnèbe lett, l. BIETENHOLZ, Peter G., *Jacques Toussain = Contemporaries of Erasmus, A Biographical Register of the Renaissance and Reformation*, Vol. 3, ed. Bietenholz, Peter G., Toronto, Buffalo, London, University of Toronto Press, 1986, 336–338.

²¹ GERSTINGER 1926, 1. jegyzetben i. m. 310.

könnyen olvasható kézírásával például a Szent Péter peregrinációjáról szóló műben (12. tétel) lehet találkozni.

Tengnagel jegyzéke azonban korántsem volt teljes, ugyanis a leírt 56 tételen túl további nyolc olyan görög nyelvű nyomtatványt találtam az Osztrák Nemzeti Könyvtárban, amelyekben mind Zsámboky, mind Tengnagel possessor bejegyzése szerepel (57–64. tételek).

Tartalmi vonatkozások

A jegyzék alapján az látszik, hogy Tengnagel, aki talán saját könyvtárának hiányait szerette volna pótolni, a legkülönbébb témában szerzett meg könyveket: a teológia, orvostudomány, történelem, filológia, filozófia, irodalom, földrajz területéről egyaránt válogatott. A görög nyelvű kiadványok iránt való érdeklődése érzékelhető, hiszen nagyjából fele-fele arányt képeznek a görög/görög–latin és a latin nyelvű művek. A legrégebbi mű egy firenzei nyomtatvány 1494-ből, a legújabbak 1582-esek, Bázalból és Antwerpenből.

Különösen izgalmas a jegyzéken szereplő 1552-es párizsi Aiszhülosz-drámakötet (57. tétel). A nyomtatott Aiszhülosz-kiadások sora Velencében kezdődött, Aldus Manutius nagyon szerette volna a tragédiákat kommentárokkal együtt kiadni, de 1515-ben bekövetkező halála megakadályozta ebben. Végül Aldus apósa és sógora 1518-ban mégis megjelentették, de a rengeteg hiba miatt sok kritika érte őket.²² Az 1548-as Jean Dorat-féle Prométheuszt követően 1552-ben két összkiadás is napvilágot látott: az első Velencében, Francesco Robortello gondozásában, aki a kor legjobb kéziratát használhatta fel a firenzei Medici-könyvtárban. Robortello jelentős filológusi hozzájárulása az volt, hogy Aiszhülosz két drámája, az *Agamemnón* és a *Choéphoroi* (Áldozatvivők), összekeveredett szövegét – a hiányzó szövegrészeket a szövegtükörben hiátusokkal is felvállalva – szétválasztotta egymástól, így ő közölt először hét tragédiát (*Prométheusz*, *Heten Théba ellen*, *Perzsák*, *Agamemnón*, *Eumeniszek*, *Áldozatvivők*, *Oltalomkeresők*). A fogadtatása mégsem volt egyértelmű siker, hiszen a két említett tragédiát nem tudta teljes egészében rekonstruálni.

A másik összkiadás 1552-ből Adrien Turnèbe nevéhez fűződik, aki ezzel a nyomtatvánnyal lépett fel először királyi nyomdász minőségében. Ő hat tragédiát adott közre, és ha ismerte is Robortello munkáját, nem vette figyelembe. Aiszhülosz műveinek addigi legjobb kiadása 1557-ben született meg Genfben, Henri Estienne-nél Piero Vettori kiadásában. Tartalmazza a hét tragédiát, köztük az *Agamemnón* és *Choéphoroi* helyreállított szövegét. Vettori az előszavában különleges drámaírónak, hermetikus filozófusnak, ihletett költőnek és a Homérosz-követők legnagyobbikának nevezi Aiszhüloszt.²³ A század utolsó harmadából

²² LEWIS, John, *Adrien Turnebe (1512–1565) a Humanist observed*, Genève, Librairie Droz S. A., 1998, 120–121.

²³ LEWIS 1998, 22. jegyzetben i. m. 124.

még egy antwerpeni kiadás említésre méltó, azé a filológus Wilhelm Canteré, aki Zsámbokyval is jó kapcsolatot ápolt.²⁴

A most felsorolt kiadások közül egyedül az editio princeps, az 1518-ban Velencében megjelent Aldiana hiányzott a Zsámboky-könyvtárból: a *Prométheusz* Jean Dorat bevezetésével (Gulyás, 1968.), Francesco Robortello (Gulyás, 659.), Turnèbe (Gulyás, 125.), Piero Vettori (Gulyás, 1745.) és Canter (Gulyás, 2432.) összkiadásai mellett feltűnt még a hat tragédia Bázelen kiadott latin fordítása 1555-ből (Gulyás, 711.) és az Estienne-féle görög drámaválogatás 1567-ből (Gulyás, 1273.).²⁵ Tehát Zsámbokynak teljes rálátása volt kora nyomtatott Aiszkhülosz irodalmára és a kutatásokra.

Bár e kiadványok mindegyike megvan az Osztrák Nemzeti Könyvtárban, csak egyről – az 1552-es párizsiról – bizonyos a possessor-bejegyzés alapján, hogy Zsámbokyé volt (57. tétel). A címlapra azt is feljegyezte, hogy 1556-ban vásárolta, és hogy Rómában javította. A görög szövegben számos emendálás és görög, illetve latin nyelvű bejegyzés olvasható Zsámbokytól. A 144. laptól, ott, ahol Robortello az *Agamemnón* szövegét nem tudta folytatni (a megszakadt görög szöveg után ez áll: „Hic uidentur multa deesse”), Zsámboky új lapokat ragasztott be, és maga egészítette ki a drámát kézírással, saját lapszámozással a 169. oldalig. Onnan megint a nyomtatott szöveg folytatódik, de Zsámboky áthúzta az eredeti 145-ös oldalszámot és kijavította 169-re. Még egy hasonló nagy volumenű betoldás található tőle: az *Agamemnón* befejezése a saját számozásában a 172–192. oldalak között.

Szakértői vizsgálatra vár, hogy a javítások és kiegészítések milyen jellegűek és mélységűek, és hogy Zsámboky egy Rómában lévő kéziratot használt-e ehhez – Alessandro Farnese könyvtárában őriztek egy Aiszkhülosz-kéziratot –²⁶ vagy más forrást. Aiszkhülosz a későbbiekben is foglalkoztatta: 1569 áprilisában Piero Vettorinek²⁷ írt arról, hogy talált egy nagyon régi kéziratot Aiszkhülosz drámaival, köztük a *Choephorennel*, és hogy bárcsak ez alapján Vettori kiadná.²⁸ 1574-ben pedig azt említette neki, hogy Trikliniosz és Thomas Magister – egy középkori bizánci szerzetes tudós – Aiszkhülosz-jegyzeteit (scholia) már elküldte Platinnek.²⁹

²⁴ ALMÁSI, KISS 2013, 19. jegyzetben i. m. 680–682.

²⁵ Az Aiszkhülosz-kiadásokat Gulyás is felsorolta, l. GULYÁS 1941, 1. jegyzetben i. m. 85.

²⁶ SPOERRI, Walter, *Die Edition der Aischylosscholien Museum Helveticum*, 1980, 3–24, itt: 15.

²⁷ Vettori és Zsámboky kapcsolatáról ALMÁSI, KISS, 19. jegyzetben i. m. 655–656.

²⁸ Zsámboky János Piero Vettorinek, 1569. április 6. L. GERSTINGER, Hans, *Die Briefe des Johannes Sambucus (Zsamboky) 1554–1584. Mit einem Anhang die Sambucusbriefe im Kreisarchiv von Tnava von Anton Vantuch*, Wien, Böhlau, 1968 (Österreichische Akademie der Wissenschaften Philosophisch-Historische Klasse Sitzungsberichte, 255. Band), 99. – Gerstinger értelmezését több helyütt is kétségbe vonja Spoerri, l. SPOERRI 1980, 26. jegyzetben i. m. 19.

²⁹ Zsámboky János Piero Vettorinek, 1574. december 17. L. GERSTINGER 1968, 28. jegyzetben i. m. 166.

Zsámboky-kötetek az Osztrák Nemzeti Könyvtáron kívül

Zsámboky könyvtára egy részének szétszóródását Tegnagel vásárlásán túl más adatok is alátámasztják. A Bécsi Egyetem Könyvtárában bukkant fel egy olyan kötet – a *Florilegium Diversorum Epigrammatum* (Paris, 1531) –,³⁰ amelynek címlapján Zsámboky sajátkezű kézírása (Sambuci) felett a „Bibliothecae Windhagianae Catalogo inscriptus 1667” bejegyzés látható.³¹ Joachim Enzmilner, Windhag grófja (1600–1678) több kézírathoz és könyvhöz is hozzájutott az egykori Zsámboky-könyvtárból az 1660-as évtizedben, egyelőre nem ismert, hogy milyen módon.³² Matthias Bernegger szintén őrzött kiadatlan matematikai kéziratokat Zsámboky hagyatékából.³³ Más könyvtárakban is őriznek ma Zsámboky-köteteket: a Debreceni Tiszántúli Református Egyházkerület Könyvtárában egy Kopernikusz *De revolutionibus* példányt,³⁴ az ELTE Egyetemi Könyvtárban egy neoplatonista művet (ez korábban a bécsi érseki könyvtárba tartozott),³⁵ a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában a Zsámboky által 1568-ban kiadott Bonfinit,³⁶ az erlangeni Universitätsbibliothekben egy ősnymtatványt (*Herbarius latinus*, Main, 1484), Chantillyben egy Dioszkoridészt.³⁷

A Zsámboky-könyvtár mennyiségi adatai – újra

A szakirodalomban számos adat kering Zsámboky kézíratainak illetve könyvtárának nagyságára, mennyiségére vonatkozóan, ezek sokszor eltérnek egymástól. Pontos számokat nem egyszerű megállapítani, hiszen már az 1578-ban történt

³⁰ GULYÁS 1941, 1. jegyzetben i. m. 687. tétel

³¹ OPPEKER, Walpurga, *Bucheignerzeichen des Grafen Joachim von Windhag = Biblos, Beiträge zu Buch, Bibliothek und Schrift* 2011, 1, 137–150, itt: 137.

³² GERSTINGER 1926, 1. jegyzetben i. m. 383; GULYÁS 1941, 1. jegyzetben i. m. 255, 772.

³³ SCHMIDT, Charles, *Zur Geschichte der ältesten Bibliotheken und der ersten Buchdrucker zu Strassburg*, Strasbourg, C. F. Schmidt, 1882, 196. – Hivatkozva MONOK István, *Magyarország és a magyarok az elszászi könyvkiadásban, 1482–1621, (Változások a kiadói politikában – változó országhép) = Fehér Lovag*, Tanulmányok Csernus Sándor 65. születésnapjára, szerk. Gálffy László, Sáringer János, Szeged, SZTE, 2015, 212–230, itt: 222–223.

³⁴ BORZSÁK István, *Ein Copernicus-Exemplar aus der Bibliothek des Joannes Sambucus in Debrecen = Magyar Könyvszemle*, 1965, 133–138, itt: 133–134.

³⁵ KNAPP Éva, *A budapesti Egyetemi Könyvtár két törzsgyűjteménye – XVI–XVII. századi nem hungaricum nyomtatványok = Könyvtári Figyelő*, 2012, 2, 304–305.

³⁶ BORZSÁK 1965, 33. jegyzetben i. m. 134.

³⁷ ALMÁSI, KISS 2013, 19. jegyzetben i. m. 652; RAUTENBERG, Ursula, *Eine Inkunabel, die Johannes Sambucus besessen hat, Der „Herbarius latinus” (Mainz, Peter Schöffer, 1484) = MONOKgraphia*, Tanulmányok Monok István 60. születésnapjára, kiad. Nyerges Judit, Verók Attila, Zvara Edina, Bp., Kossuth Kiadó, 2016, 586–592.

eladáskor hol 500, hol 530 kézirat átadását említi maga Zsámboky is.³⁸ Ráadásul Tengenagel halála után (1636), valamint a 18. században is kerültek Zsámboky-kéziratok az Udvari Könyvtárba, ezzel a szám közel 600 körülire emelkedett. Még nehezebb eldönteni, hogy hány kéziratnak történt meg az azonosítása. A nyomtatványok esetében a kiindulópontot a kiadott katalógus képezi, de itt is a kolligátumokra és a megjegyzésekre – például amikor egy könyvből tíz példánya is van – oda kell figyelni.

Érdemes tisztázni, hogy Zsámboky a megmaradt katalógus alapján együtt kezelte a nyomtatott és kézzel írott könyveket. A folyószámokkal jelölt tételek esetében úgy dönthető el, hogy melyik a kézirat, hogy a lejegyző ezt egyértelműsítette a leírásban: „manuscript”, „manuscriptus”. A kéziratokat tehát a nyomtatványok közé osztotta, bár megfigyelhető, hogy többnyire egy tömbben tartotta őket (például Gulyás 1095–1134., 2549–2618. tételek), de az is előfordul, hogy a nyomtatott bibliák között megbújt egy „Biblia sacra manuscripta in 8° Latine” (Gulyás, 972.). Ezzel nem tért el a kor gyakorlatától, az Udvari Könyvtárban Sebastian Tengenagel próbálja majd meg először szétválogatni a kéziratokat a nyomtatványoktól.³⁹

A kiadott könyvtárkatalógus alapján Gulyás Pál tett kijelentéseket a Zsámboky-könyvtár adatairól: „a velencei másolatban 279 folió levélre terjedő leltár csakugyan 2618 folyószámot ölel fel, de ez korántsem jelenti azt, mintha a hagyaték ugyanannyi kötetből állt volna”,⁴⁰ majd később „a jegyzék szerint Sám-bokynak a halálakor nem kevesebb, mint 3163 nyomtatott mű 3327 kötete (s ezek 78 többes példánya), 28 hangjegy kiadvány 128 darabja és 206 kötet kézirat volt a birtokában.”⁴¹ Nem hiszem, hogy eddig bárki is kételkedett volna Gulyás Pál adataiban, de az újraszámolás más eredményeket hozott. A folyószámozással vezetett katalógusban sok a hiba, egyrészt a lejegyzők, másrészt a kiadó, Gulyás Pál részéről. A lejegyzők néhány alkalommal nem írták le a sorszámmal a címet (Gulyás 58., 108., 110–112., 120., 1384.), Gulyás pedig kihagyott tételeket (Gulyás 54., 301., 890–899., 1402., 1656., 1719., 1793., 2145.), illetve egyszer hozzátoldott (az 1312. kétszer szerepel, egyszer az 1319. után is). A katalógus szerint két könyvből is több példánnyal rendelkezett Zsámboky: az egyikből tízzel (Gulyás 2184.), a másikkal hattal (Gulyás 2231.). Mindezek figyelembe vételével a következő számok adódtak az 1587-es katalógusból:

- nyomtatvány: 3501;
- kézirat: 207;
- nem eldönthető: 4;
- kotta (nyomtatvány): 103.

³⁸ Az eltérő adatokhoz l. UNTERKIRCHER 1968, 1. jegyzetben i. m. 118; ALMÁSI, KISS 2013, 19. jegyzetben i. m. 631.

³⁹ MENHARDT 1957, 8. jegyzetben i. m. 4. és 11.

⁴⁰ GULYÁS 1941, 1. jegyzetben i. m. 29.

⁴¹ GULYÁS 1941, 1. jegyzetben i. m. 30.

	1578-ban eladott kéziratai	Könyvtára állománya 1587-ben
Kézirat	360 görög 140 latin 30 nyelvi szempontból meg nem határozott	207
Nyomtatvány		3501
Kotta (nyomtatvány)		103
Nem tisztázott, hogymint nyomtatvány vagy kézirat		4
Összesen	530	3815

Zsámboky kéziratai esetében további pontosításokat is lehet tenni, azt előre bocsátva, hogy újabb kéziratok bármikor felbukkanhatnak. A kéziratai közül

- 9-et a császárnak ajándékozott 1578 előtt;
- 530-at eladott II. Rudolf uralkodónak 1578-ban;
- 207 volt a könyvtárban 1587-ben, ezekből a görög nyelvűek egy része Tengnagel révén bekerült az Udvari Könyvtárba;
- tudunk kintlévőségekről (kiadóknál, nyomdáknál, barátoknál) – ezek száma nem ismert.

A kéziratok azonosítását a 20. században – eltekintve most Peter Lambeck és az őt követő 18. századi császári könyvtárosok munkáitól – Hans Gerstinger végezte el, aki 1926-ra 497 kéziratról állapította meg, hogy Zsámbokyé voltak.⁴² Az 1950-es évek elején Hermann Menhardt rendkívüli alaposággal tárta fel további 69 kódex esetén Zsámboky tulajdonlását.⁴³ Németh István, az Osztrák Nemzeti Könyvtár közelmúltban elhunyt munkatársa, szintén foglalkozott a Zsámboky-kéziratokkal, de eredményeit nem adta közre. Almási Gábor és Kiss Farkas Gábor nemrégiben közzétették a Németh által felkutatott 88 kézirat jelzeteit.⁴⁴ Németh figyelmét azonban elkerülték Menhardt megállapításai, részben az ő eredményeit ismételte meg, így összesen 38 kézirat azonosítása tekinthető új adatnak tőle. Végül meg kell említeni, hogy a nyomtatványokhoz hasonlóan kéziratok is származtak el Bécsből, s ma különböző európai gyűjteményekben őrzik őket.

⁴² A felsorolást I. GERSTINGER 1926, I. jegyzetben i. m. 349–394.

⁴³ MENHARDT 1957, 8. jegyzetben i. m. 22–23.

⁴⁴ ALMÁSI, Gábor, KISS, Farkas Gábor, *Humanistes du Bassin des Carpates II. Johannes Sambucus*, Brepols, 2014 (Europa Humanistica), 245. (Annexe 2)

Gerstinger / ÖNB-ben azonosított	Menhardt / ÖNB-ben azonosított	Németh / ÖNB-ben azonosított	Gerstinger / ÖNB-n kívül azonosított	Almási, Kiss / ÖNB-n kívül azonosított ⁴⁵	Egyéb adatok ⁴⁶
384 görög 113 latin	31 görög 37 latin +1 latin 1933-ban átadva Magyaror- szágnak	26 görög 12 latin	6	6	nem meg- határozható
497	69	38	6	6	
Összesen: 616 kézirat					

Összefoglalás

Az adatok alapján egyértelmű, hogy Zsámboky könyvtára 1587-ben nem 'en bloc' vált az Udvari Könyvtár részévé, ha egyáltalán végbement az adásvétel. Amennyiben hihetünk Tengenel emített levelének és a bemutatott más adatoknak, a gyűjtemény vagy annak bizonyos részei Zsámboky halála után több mint 30 évig vártak új tulajdonosra, és végül Tengenel vett belőle mind az Udvari Könyvtárnak, mind pedig magának. Számos Zsámboky-könyv és kézirat csak kerülőúton, a 17–18. század folyamán került be a császári bibliotékába.

A Zsámboky-katalógus nyomtatványait a Tengenel-jegyzék alapján és szűrőpróbaszerűen is megvizsgálva egyértelmű, hogy a ma az Osztrák Nemzeti Könyvtárban többnyire egy példányban meglévő könyvek csak abban az esetben voltak bizonyíthatóan Zsámbokyé, ha possessor bejegyzése vagy jellegzetes kézírásának vonásai ezt alátámasztják. A filológus Zsámboky működése nem választható el a kézirat- és könyvgyűjtő Zsámbokyétól, a bemutatott példák igazolják, hogy érdemes a magyar humanista részben még ma is meglévő köteteit a kutatásokba bevonni.

⁴⁵ GERSTINGER 1926, I. jegyzetben i. m. 395; ALMÁSI, KISS 2013, 19. jegyzetben i. m. 631.

⁴⁶ NASO, Publius Ovidius, *Metamorphoseon libri XV* (Firenze, 15. század) – a szép kiállítású kódexet Zsámboky 1572. szeptember 9-én ajánlotta V. Vilmos bajor hercegnek (ma: Bayerische Staatsbibliothek, Clm 927), I. *Kulturkosmos der Renaissance, Die Gründung des Bayerischen Staatsbibliothek*, hrsg. von Fabian, Claudia, Wiesbaden, Harrassowitz, 2008, 72. – A Zsámbokytól elkerült kéziratokról I. MONOK István, *A bázeli, a genfi és a zürichi könyvkiadás hatása a magyarországi szellemi áramlatok történetének alakulására a 16. században a kortárs könyvtárak vizsgálata tükrében* = „Kezembe vészem, olvasom és arról elmélkedem”, Emlékkönyv Fekete Csaba születésének 75. és könyvtárosi működésének 50. évfordulójára, szerk. Gáborjáni Szabó Botond, Oláh Róbert, Debrecen, Tiszántúli Református Egyházkerületi Gyűjtemények, 2015 (A Tiszántúli Református Egyházkerületi Gyűjtemények kiadványai, 2), 150–167, itt: 197–198.

A Tengenel-katalógus (ÖNB Cod. 12650 f. 60–64.r.)⁴⁷

Technikai megjegyzések: a katalógus egyes tételeit vastagon szedve jelöltem, ezt egy részletes címleírás követi, majd a jelenlegi ÖNB-jelzet (Sign), a possessor bejegyzés (Pos), egyéb bejegyzések, jegyzetelések a könyvben (Megj), a kiadvány nyelve (Nyelv), és hogy az adott mű szerepel-e a Gulyás-féle katalógusban (Gulyás).

- (1) [f.60r.] **In hypocausto paruo versus Danubium, e Sambucianis Pauli Aeginetae Medici Opera Medica Libris VII. Excus. Basileae, a. 1538. cum Notis marginalibus et emendationibus, manuscripti ex veteribus Codicibus, Sambuci opera, illustrata et correcta, fol.** [mellette ceruzával Gn1126]

Pauli Aeginetae Medici Optimi, Libri septem, in principio singulorum librorum omnia indicatur, quae in eo continentur libro. Omnia haec, collatione vetustissimorum exemplarium, magna fide ac diligentia emendata & restituta, necnon aliquot locis aucta..., Basileae, per Andream Cratandrum, 1538, in 2°
Sign. *69.A.9

Pos. a címlap közepütt Zsámboky írása „*Nunc iterum ex collatione VV. CC. lectiones compactatae quibus plurima loca restituuntur non nulla monere veriorum poterunt. Ex Bibl. Joan. Sambuci Pan.*”; alatta *Ex libris Sebastiani Tengelij I. V. D. Consiliae. et Bibliothec. Caesar.*

Megj. bejegyzések és aláhúzások görög és latin nyelven Zsámbokytól

Nyelv: görög nyelvű kiadás

Gulyás: 1126., 1181., 1476. (Zsámbokynak három példánya is volt, az ÖNB-ben még egy példány található *69.A.10 jelzettel, possessor-bejegyzés nélkül)

- (2) **Polybij Historiarum Libri V. opera Vincentij Obsopaei in Lucem editi, Haganoae, 1530. ex veterib. Codicib. Aemari, Ranconeti, Sambuci studio, Paris. emendat. multis in locis fol.**⁴⁸ [mellette ceruzával nincsen utaló korrektúrajel]

Polybii Historiarum Libri quinque, opera Vincentii Obsopoei in lucem editi, Iidem Latini Nicolao Perotto Episcopo Sipontino Interprete. Haganoae, per Johannem Secerium Anno 1530. Mense Martio, in 2°
Sign. 54.B.12

⁴⁷ A jegyzéket l. *Magyarországi magánkönyvtárak IV, 1552–1740*, sajtó alá rend. Bajáki Rita, Bujdosó Hajnalka, Monok István, Viskolcz Noémi, Budapest, OSZK, 2009 (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 13/4), 11–18.

⁴⁸ A párizsi parlament elnökének – Aimar de Ranconet-nek (1498–1559) – a hagyatékából több kéziratot is vásárolt Zsámboky 1560-ban, így például Szophoklész tragédiáit, illetve ezek szerint egy Polybios-kéziratot is, amelynek alapján az 1530-as nyomtatott kiadást javította. GERSTINGER 1926, I. jegyzetben i. m. 310.

Pos. nincs

Megj: a címlapon latin és görög bejegyzések olvashatók, illetve a műben latin és görög nyelvű kézírásos bejegyzések vannak ismeretlen kezeztől

Nyelv: görög–latin nyelvű kiadás

Gulyás: ez az 1530-as kiadás nincs a katalógusban

- (3) **Callimachi Cyrenaei Hymni et Epigrammata, cum Scholijs antiq. Graecis, ex Nicod. Frischlini interpretatione, et Notis eiusd. ac Henrici Stephani emendationib. Excud. H. Stephanus, Ao. 1577. fol. 4°**
[mellette ceruzával 40.C.21]

Callimachi Cyrenaei Hymni (cum suis scholiis Graecis) et Epigrammata. Euisdem Poematium De coma Berenices, a Catullo versum. Nicodemi Frischlini Balingensis interpretationes duae Hymnorum..., Henrici Stephani partim Emendationes partim Annotationes in quosdam Hymnorum locos. Excudebat Henricus Stephanus, Anno 1577, in 4°

Sign. 40.C.21

Pos. a címlapon középtűt *Ex libris Petri Lambeckij Hamburgensis*, alatta ugyancsak Lambecktől, de más tollal *Ex Augustissima Bibliotheca Caesarea Vindobonensi*

Nyelv: görög–latin nyelvű kiadás

Gulyás: 341.

- (4) **Dionysij Alexandrini Liber de Situ orbis, carmine Graec. Eustathij Archiepiscopi Theßalonicensis commentarijs Graecis illustratus. 4°. Ex officina Roberti Stephani, Ao. 1547.**

Dionysii Alexandrini de situ orbis libellus, Eustathii Thessalonicensis archiepiscopi commentariis illustratus. Ex Bibliotheca Regia. Lutetiae, Ex Officina Rob. Stephani typographi Regii, Regiis typis 1547, in 4°

Sign. 47.D.30

Pos. a címlap középtűt *Joan. Sambuci P*, alul *Ex libris Sebastiani Tengenagelij I. V. D. Consil. et Bibliothec. Caes.*

Megj. aláhúzások és bejegyzések görög és latin nyelven Zsámbokytól

Nyelv: görög–latin nyelvű kiadás

Gulyás: 1644.

- (5) **Iul. Caesaris Scaligeri Exotericarum Exercitationum Lib. XV. De Subtilitate ad Hieron. Cardanum. Lutetiae apud Frid. Morellum, Ao. 1557. 4°** [mellette ceruzával nincse utaló korrektúrajel]

Iulii Caesaris Scaligeri Exotericarum Exercitationum Liber Quintus Decimus, De Subtilitate ad Hieronymum Cardanum. Lutetiae, Ex Officina typographica Michaelis Vascosani, 1557, in 4°

Sign. *69.G.46

Pos. nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

Gulyás: 185.

- (6) **Anthologia veterum Epigrammatum Graecorum, a Ioanne Lascare Rhyndaceno edita. Excus. Florentiae per Laurentium Francisci de Alopa, Ao. 1494. elegantibus et meris maiusculus Litteris, e Bibliotheca eiusd. Lascaris. 4° magno**⁴⁹ [mellette ceruzával G2252]

Anthologia Graeca Planudea, Florentiae, Laurentius Francisci de Alopa, 1494, in 4° Sign. Ink. 13.F.15 [ÖNB-Ink-A-320 incunabulum]

Pos. nincs

Megj. számos görög nyelvű bejegyzés Zsámbokytól

Nyelv: görög nyelvű ősnymtatvány

Gulyás: 1299

- (7) **Apollonij Rhodij Argonautica Graece, excusa meris maiusculis, cum Scholijs veterib. Excusa Florentiae ao. 1496. ex ead. Lascaris Bibliotheca, in 4°**⁵⁰ [mellette ceruzával Hain 1292]

ΑΠΤΟΝΑΥΤΙΚΩΝ ΠΙΠΩΤΩΝ, Florentiae, [Lorenzo d' Alopa], 1496, in 4° Sign. Ink. 10.G.5

Pos. 1780-ban a Wiener Stadtbibliothek állományával együtt vette át az Udvari Könyvtár⁵¹

Nyelv: görög nyelvű ősnymtatvány

Gulyás: 346

- (8) [f.60.v.] **Ioan. Michaelis Bruti Historiae Florentiae Libri VIII. Excus. Lugduni apud Haeredes Iuntae, Ao. 1561. in 4°** [mellette ceruzával B.E. 3.P.11]

Ioannis Michaelis Bruti Florentinae Historiae Libri octo Priores Cum Indice locupletissimo, Lugduni, Apud haeredes Iacobi Iuntae, Excudebat Iacobus Faurus, 1561, in 4°

⁴⁹ Tengnagel megjegyzése szerint Johannes Lascaris (1445–1534) könyvtárából származik a nyomtatvány, s bár nem ismert, hogy Zsámboky Lascaris hagyatékából vásárolt volna, ennek ellenére nem elképzelhetetlen. Lascaris kéziratait Niccolò Ridolfi szerezte meg, l. NOLHAC, Pierre de, *Inventaire des Manuscrits Grecs de Jean Lascaris*, Rome, 1886, 2–3. – A görög epigrammaválogatás jelentősége, hogy ez az első ilyen jellegű antológia Európában, és hogy Zsámboky emblémáinak is fontos forrása, l. VISSER, A. S. Q., *Joannes Sambucus and the learned Image, The Use of the Emblem in Late-Renaissance Humanism*, Leiden, Boston, Brill, 2005, 134.

⁵⁰ L. előző megjegyzést.

⁵¹ Az ÖNB honlapján található példányleírás szerint l. www.onb.ac.at.

Sign. BE.3.P.11 [Eugen von Savoyen herceg könyvtárának jelzete]

Pos. nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

Gulyás: 1657

- (9) **Alani Copi Londinens. Dialogi VI. contra Summi Pontificatus, Monasticae vitae, Sanctor. Sacrar. Imaginum oppugnatores, et Pseudomartyres, et Centuriatores Magdeburgens. Excus. Antwerp. Christ. Plantin. 1573. 4°** [mellette ceruzával 77.Dd.56]

Dialogi Sex Contra Summi Pontificatus, Monasticae Vitae, Sanctorum, Sacrarum Imaginum Oppugnatores, et Pseudomartyres: Ab Alano Copo Londinensi editi auctiores nonnullis in locis et castigatiores, Antverpiae, Ex Officina Christophori Plantini, Prototypographi Regij, 1573, in 4°

Sign. 77.Dd.56

Pos. egy kétsoros possessorbejegyzés látható a címlapon vastagon áthúzva, nehezen a „Samb” szótagot ki lehet venni illetve Zsámboky kalligrafikus jele

Nyelv: latin nyelvű kiadás

Gulyás: 1343.

- (10) **Theodoreti Episcopi Cyrensis, De Selectis diuinae Scripturae quaestionib. ambiguis, Ioanne Pico Praeside Claßium inquisitoriarum Senatus Parisiens. interprete, Graece et Latine. Excus. Parisijs, Ao. 1558. 4°** [mellette ceruzával a nincse utaló korrektúrajel]

Beati Theodoreti Episcopi Cyrensis, De Selectis Scripturae Divinae quaestionibus ambiguis. Ioanne Pico Praeside claßium inquisitoriarum senatus Parisiensis interprete. Parisijs, Ex Officina Jacobi Puteani, e regione collegij Cameracensis 1558, in 4°

Sign. 4.G.29

Pos. a második, görög címlapon felül Tengenagel apró betűivel „empt. 3 floren.”

Nyelv: görög–latin nyelvű kiadás,

Gulyás: 1344.

- (11) **Oppiani Kynegetica suae De Venatione Libri IV. Graecolat. Cum comment. Ioan Bodini Andegauens. Lutetiae apud Michael. Vascos-anum, Ao. 1555. 4°** [mellette ceruzával: 44.S.155, 40.N.172=*44.S.141]

kolligátum

1. Oppiani De Venatione Libri IIII. Ioan. Bodino Andegauensi interprete. Ad d. Gabrielem Boverium Andium Episcopum. His accessit Commentarius uarius, et multiplex, eiusdem interpretis, Lutetiae, Apud Michael. Vascosanum, uia Iacobaea sub insigne Fontis, 1555, in 4°

Sign. *44.S.155

Pos. nincs

Nyelv: görög–latin nyelvű kiadás

Gulyás: 354 – a katalógusban egy kolligátum szerepel, a címben említett művet egybekötötték a görög nyelvű változattal, ez feltehetőleg elkerülte Tengnagel figyelmét.

2. Oppiani de Venatione Libri III., Parisiis, Apud Vascosanum, uia Iacobaea ad insigne Fontis, 1549, in 4°

Sign. 40.N.172

Megj. két szó a címlap utáni első lap margóján, két különböző kéztől, az első talán Zsámboky

Nyelv: görög nyelvű kiadás

Gulyás: 354.

- (12) **S. Clementis Romani Epi., De rebus, gestis, peregrinationib. ac concionibus S. Petri Apostoli Epitome ad Iacob. Fratrem Dni Hierosolymor. Epum. Eiusd. S. Clementis Vita, Graece oia. Paris. Apud Turnebum, ao. 1555.** [mellette ceruzával 4.F.28]

Georg. Palamae Archiepis. Theßalonicensis Dialogus inter corpus et animam elegantiss. Graec. et lat. ibid. excus. ao. 1553. [mellette ceruzával 9.R.59]

Ioachimi Perionij De Romanorum et Gracor. Magistratib. Lib. 3. Paris. 1560. omnia uno volum. 4° [mellette ceuzával 4.F.42]

kolligátum

1. Clementis Romani Episcopi, de rebus gestis, peregrinationibus, atque concionibus Sancti Petri epitome, ad Iacobum Hierosolymorum episcopum. Eiusdem Clementis Vita, Parisiis, 1555, Apud Adr. Turnebum typographum regium, in 4°
Sign. 4.F.28

Pos. a címlap alján *J. Sambuci*; felette jobbra *Ex libris Sebastiani Tengnagelij I. V. D. Consiliar. et Bibliothec Caesar.*

Megj. Zsámboky és Tengnagel gyakori bejegyzései a mű első felében

Nyelv: görög nyelvű kiadás

2. Sanctiss. Ac Sapientiss. Gregorii Palamae Arciepiscopi Thessalonices, per fictionem personarum orationes due iuduciales, Mentis corpus accusantis, et Corporis contra se defendentis: itemque Iudicium sententia. Ex Bibliotheca Regia. Ex Adr. Turnebi typographi Regis officina, 1553, in 4°

Sign. 9.R.59

Pos. nincs

Nyelv: görög–latin nyelvű kiadás

3. De Romanorum et Graecorum Magistratibus Libri Tres. Ad Odonem Colligium Castilionaeum Cardinalem Ampliss. Authore Ioach. Perinio Hebraicarum et

Graecarum literarum interprete Regio. Parisiis, In Officina Caroli Perier, in vico Bellouaco, sub Bellerophonte, 1560, in 4°

Sign. 4.F.42 és 44.S.9 (nincs különbség a két példány között)

Pos. nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

Gulyás: 1494/1–3.

- (13) **Sophoclis Tragoediae VII Graece, cum Demetrij Triclinij De Metris, Schematib. et Sholijs antiquis, Graec. apud Adrian Turnebum, Paris. Ao. 1553. 4°**

Tragōdiai... Demetrii Triclinii peri metrōn hois echrēsato Sophoklēs, Typis Regiis, Parisiis, 1553. Apud Adrianum Turnebum typographum Regium, in 4°

Sign. 80.D.63

Pos. nincs

Nyelv: görög nyelvű kiadás

Gulyás: 349.

- (14) [f.61r] **Vberti Folietae Genuensis Opuscula varia, De vitae ac studior. ratione hois. Sacris initiati, De scribenda Historia. De caubis magnitudinis Turcarum Imperij. Tyburtinum Hippolyti Cardinal. Ferrariens. Brumanus siue de laudibus Neapolis. De nonnullis, in quibus Plato et Aristotele reprehenditur. De Norma Polybiana. Oratio in festo oim Sanctorum; Eiusd. Folietae illustrium bello et toga Ligurum Elogia. Excus. Romae ao. 1574 in 4°**

kiadói kolligátum

1. A. Vberti Folietae Opuscula Nonnulla Quorum index est in versa pagina Ad Ptolemaeum Gallium Cardinalem Comensem Amplissimum, Romae Apud Vincentium Accoltum; et Valentem Panitium Socios, 1574, in 4°

2. Vberti Folietae Clarorum Ligurum Elogia. Ad Ioannem Andream Auriam Ducem Clarissimum, Romae. Apud Vincentium Accoltum; et Valentem Panitium Socios, 1574, in 4°

Sign. 74.J.36

Pos. a címlap alján *J. Sambuci*; felette jobbra *Ex libris Sebastiani Tengenelij I. V. D. Caes. Consil. et Bibliothecar.*; a lap alján jobbra a sarokban még egy „P”

Nyelv: latin nyelvű kiadvány

Gulyás: 1654.

- (15) **B. Theodoreti Episcopi Cyri Dialogi tres contra quas. haeres, Contra Haereticos Liber, in quo illorum fabulas narrat et refutat. Eiusd.**

Diuinorum Dogmatum Epitome, omnia Graece. Excus. Romae per Steph. Nicolinum Sabiensem, ao. 1547. 4°

Theodoriti Episcopi Cyri Dialogi tres contra quasdam Haereses, contra Haereticos liber in quo illorum nugas, et fabulas narrat et redarguit. Diuinorum Dogmatum Epitome. Romae, per Stephanum Nicolinum Sabiensem Chalcographum Apostolicum, Anno 1547. Mense Ianuario, in 4°

Sign. 4.G.30

Pos. az előzéklap rektójának tetején apróbetűs bejegyzés *V. do Brass. 29.. 1721 – 144 -144 – sapite*, alatta kivágva egy $0,5 \times 5$ cm-res rész. A címlapon Zsámbokyé kalligrafikus jele.

Nyelv: görög nyelvű kiadás

Gulyás: 1345.

(16) Aeneae Vici Parmensis XII Caesarum verissimae Imagines ex antiquis Numismatis desumptae, cum eorundem vitis. Excus. ao. 1554. in 4°

Omnium Caesarum verissimae imagines ex antiquis numismatis desumptae, editio altera,

Aeneas Vicus Parm. Anno 1554, in 4°

Sign. 44.G.49

Pos. a címlap tetején *Ex libris Sebastiani Tengenagelij I.V.D. et Bibliothec. Augusta.*, a lap alján *Ioan Sambucus*

Megj. az előzéklapon és a műben Zsámboky bejegyzései

Nyelv: latin nyelvű kiadás

Gulyás: 1848.

(17) Gulielmi Budaei Epistolae Graecae per Ioan. Pichonium Chartensem Latine versae. Paris. 1574.; S. Chrysostomi Lib. De Virginitate, Ioan. Liuineio Gandensi Interp. Graecolat. Plantinus, ao. 1575. Thobias, Iudith, Baruch, Ieremiae epistola, 3 puerorum Ode, Graece, Plantinus, 1575. 4°

kolligátum

1. Budaei Epistolae Graecae, per Ant. Pichonium Chartensem Latinae factae. Parisiis, 1574, Apud Ioannem Bene natum, in 4°

Sign. 46.G.46

Pos. a címlapon *Ex libris Sebastiani Tengenagelij I.V.D. Caes. Matis Consiliar. et Bibliothec.*

Nyelv: görög–latin nyelvű kiadás

2. Divi Patris Ioannis Chrysostomi Archiepisc. Constantinopolitani De virginitate liber, Graece et Latine nunc primum editus, Interprete Ioanne Livineio Gandensi, Antverpiae, Ex officina Christophori Plantini, Architypographi Regij, 1575, in 4°

Sign. 46.G.47

Pos. nincs

Nyelv: görög–latin nyelvű kiadás

3. Tobias, Iudith, Baruch, Ieremiae Epistola, Et trium puerorum sanctorum ode. Graece. Antverpiae, Ex officina Christophori Plantini, 1575, in 4°

Sign. 46.G.48

Pos. nincs

Nyelv: görög–latin nyelvű kiadás

Gulyás 332/1–3.

- (18) **Aeliani Sophistae variae Historiae Lib. XIV. Ex Heraclide De Rebus publicis fragment. Polemonis Physionomia. Adamantij Physionomia; Melampodis ex Palpitationibus Diuinatio. De Naevis Omnia Graece, excus. Romae, ao. 1545 4°**

Aeliani variae Historiae libri, XIII. Ex Heraclide de rebus publicis Commentarium. Polemonis Physionomia. Adamantii Physionomia. Melampodis ex Palpitationibus divinatio. De Nevis. Romae, 1545, in 4°

Sign. 44.G.4

Pos. a címlapon Zsámboky kalligráfikus jele

Nyelv: görög nyelvű kiadás

Gulyás: 329. és 1655. (két példányban volt meg)

- (19) [f.61v.] **Polybij, Diodori Siculi, Appiani Alexandrini, Dionis Nicaei, Fragmenta Historica Graece, a Fulvio Vrsino edita et Notis illustrata. Excud. Plantinus, ao. 1572.⁵² in 4°**

Ex Libris Polybii Megalopolitani Selecta De Legationibus; Et alia Quae sequenti pagina indicantur: Nunc primum in lucem edita. Ex bibliotheca Fulvi Ursini. Antverpiae, Ex officina Christophori Plantini, 1582, in 4°

[belső címlap] Fragmenta ex Historiis quae non extant: Dionysii Halicarnassei: Diodori Siculi: Appiani Alexandrini. Dionys. Cassii Nicaei

Sign. *35.D.22

Pos. a címlapon Zsámboky kalligráfikus jele

Nyelv: görög nyelvű kiadás

Gulyás: 1961.

⁵² A kiadás éve el van írva: 1582 helyett 1572-t írt Tegnagel.

- (20) **Francisci Lucae Brugensis Notationes in Sacra Biblia, quibus variantia discrepantibus exemplaribus loca sedulo discutiunt. Excud. Plantinus, ao. 1580. 4°**

Notationes in Sacra Biblia, quibus, Variantia discrepantibus exemplaribus loca, summo studio discutiuntur; Auctore Francisco Luca Brugensi, Antverpiae, Ex officina Christophori Plantini, 1580, in 4°

Sign. 7.G.10

Pos. nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

Gulyás: 759.

- (21) **S. Gregorij Nyßeni Homiliae v. De oratione Dominica, et Homil. VIII. De beata vita comparanda, a Petro Galesinio conuersae, cum Nyßeni vita. Romae apud Paul Manutium, ao. 1563.**
S. Chrysostomi liber de Virginitate a Iulio Pogiano conuers. Romae apud eumd. 1562.
Reginaldi Poli Angli Cardinalis De Concilio Liber ibid. 1562.
Idem De Baptismo Constantini M. Imperatoris
S. Ambrosij, S. Hieronymi, S. Augustini opuscula de Virginitate, Romae 1562. Manut. 4° [mellette ceruzával 22.N.9]

kolligátum

1. Gregorii Nyseni Conciones Quinque de oratione Domini. Ejusdem conciones octo de beata vita comparanda. Omnes a Petro Galesinio conversae. Romae, 1563, Apud Paulum Manutium, Aldi F., in 4°

Sign. 22.N.15

Pos. a címlapon középtűt *Joan. Sambucus*; lejjebb *Ex libris Sebast. Tengenagelij I. V. D. Aug. Imp. Consiliar. et Bibliothecarij*; legalul *Joan. Sambuci P.*

Nyelv: latin nyelvű kiadás

2. Sancti Ioannis Chrysostomi de Virginitate Liber A Iulio Pogiano Conversus. Romae, 1562, Apud Paulum Manutium, Aldi F., in 4°

Sign. 22.N.10

Pos. Zsámboky kezével egy 2-es szám a címlapon

Nyelv: latin nyelvű kiadás

3. De Concilio Liber Reginaldi Poli Cardinalis. Romae, 1562, Apud Paulum Manutium, Aldi F. Reginaldi Poli Card. De Baptismo Constantini Magni, in 4°

Sign. 22.N.11

Nyelv: latin nyelvű kiadás

4. De Virginitate Opuscula Sanctorum Doctorum, Ambrosii, Hieronymi, et Augustini. Romae, 1562, Apud Paulum Manutium, Aldi F., in 4°

Sign. 22.N.9

Pos. Zsámboky kezével egy 4-es szám a címlapon

Nyelv: latin nyelvű kiadás

Gulyás: 1497/1–4.

- (22) **S. Clementis Romani Episcopi Constitutiones Apostolorum libris VIII. cum Franc. Turriani prolegomenis et explanatione apologetica, Graece. Venetijs ex officina Iordani Zileti, ao. 1563. Friderici Staphyli Historia de Vita, Morte, et Iustis Caroli V. Imperatoris, Augustae, 1559. 4°**

kolligátum

1. Diatagai ton Hagion. Apostolon Constitutiones Sanctorum Apostolorum Doctrina Catholica A Clemente Romano Episcopo, et cive scripta libris octo, Venetiis, ex officina Iordani Zileti. 1563, in 4°

Sign. 24.O.17

Pos. a címlap közepén *Joan. Sambuci*; alatta *Ex libris Sebastiani Tengenagelij I.V.D. Viennens. Senat. Praes. et Biblioth. Caesar.*

Megj. különösen a könyv vége felé sokasodnak meg Zsámboky aláhúzásai illetve latin és görög nyelvű bejegyzései

Nyelv: görög nyelvű kiadás

2. Historia de Vita a Morte et Iustis Caroli V. Maximi, Imperatoris Rom. etc. nunc recens edita, et varijs illustrata, virtutum fortuneque exemplis, Authore Frid. Staphylo, Augustae Vindelicorum Philippus Ulhardus excudebat. Anno Sal. 1559. Calend. Iunij, in 4°

Sign. 24.O.17*

Pos. nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

Gulyás: 1499/1–2.

- (23) **Richardi Dinothi Normanni Constantinatis De bello ciuili Gallico religionis caufa suscepto Libri VI. Basileae ao. 1582. 4°**

Richardi Dinothi Normanni Constantinatis De Bello Civili Gallico Religionis causa suspecto Lib. VI., Basileae Ex officina Petri Pernae, 1582, in 4°

Sign. BE.3.Q.32 [Eugen von Savoyen herceg könyvtárának jelzete]

Pos. nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

Gulyás: 750.

- (24) **Pomponij Melae De Situ Orbis Libri tres. Andreas Schottus AntuERP. recensuit, et Spicilegio illustrauit. Additae Hermolai Barbari Veneti, et Fredenandi Nonij Pintiani Castigationes. Excud. Plantinus, 4° 1582.**

Laudes illustrissimae Hieronymae Columnae, vario genere carminum a diuersis expressae, opera Adriani Burchij editae, Plantin. 1582. 4°

kolligátum

1. Pomponii Melae De Situ Orbis Libri tres. And. Schottus Antverpianus recensuit, et Spicilegio illustravit. Additae Hermolai Barbari Veneti, et Fredenandi Nonij Pintiani Castigationes. Antverpiae, Ex officina Christophori Plantini, 1582, in 4°

Sign. 47.Jj.81

Pos. a címlapon középtűt *Ex libris Sebastiani Tengenelij I.V.D. Consil. et Bibliothec. Caesar.*

Nyelv: görög–latin nyelvű kiadás

2. Laudes Illustrissimae Hieronymae Columnae, Ascanii Columnae et Ianae Aragoniae Filiae, Vario genere carminum a diversis celebratae. Opera Adriani Burchii editae. Antverpiae, Ex officina Christophori Plantini, 1582, in 4°

Sign. 38.E.38

Pos.nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

Gulyás: a kötet nem található a katalógusban

(25) **Vberti Folietae De Linguae latinae usu et Praestantia Libri III. Romae, ao. 1574.**

Michaelis Artsingeri Austriaci Pentapulus Regnorum Mundi, Plantinus, ao. 1579. 4°

kolligátum

1. Vberti Folietae de Linguae Latinae Usu et Praesentia Libri tres. Romae, Apud Iosephum de Angelis. 1574, in 4°

Sign. 73.Y.76

Pos. nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

2. Michaelis Aitsingeri Austriaci Pentapulus Regnorum Mundi. Antverpiae, Ex officina Christophori Plantini, 1579, in 4°

Sign. 47.Hh.4 és 48.S.22 (nincs különbség a két példány között)

Pos. nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

Gulyás: 370/1–2.

(26) **Liturgiae siue Mißae. S. Ioan. Chrysostomi, S. Basilij Magni, et Tõn Proëgiasmenõn siue praesantificorum, praesantificatorum, et S. Germani Archiepi. Constantinopolitani Historia Ecclesiastica, et Mystica**

**Theoria rituum S. Liturgiae, Graece oia. Excus. Romae, ao. 1526.
opera Demetrii Ducae Cretensis, 4°**

Hai Theiai Leiturgeiai. Tu Hagiu Iōannu Tu Chrysostomu. Basileiu Tu Megalu. Kai Hē Tōn Proēgiasmenōn. Germanu Archiepiskopu Kōnstantinupōleas, historia Ekklēsiastiku kai mystikē theōria [Divinae Liturgiae Joh. Chrysostomi Basilii magni nec non praesantificatorum. Germani archiepiscopi Constantinopolitani historia ecclesiastica ac mystica contemplatio], Romae, Duca, 1526, in 4°

Sign. 22.F.53

Pos. a címlapon alul *J. Sambucj P Veronæ 1560.*; középütt *Ex libris Sebastiani Tegnagel I. V. D. et Bibliothecar. Augustal.*; alul ugyancsak Tegnagel írásával *Excus. Romae ao. 1526. opera Demetrii Ducae Cretensis*; a görög nyomtatott cím felett Tegnagel írásával a latin cím olvasható: *Liturgiae Graecae S. Ioan. Chrysostomi. S. Basilij M. Liturgiae Praesantificatorum, sive anteconsecratorum, Germani Archiepiscopi Constantinopolit. Histor. rituum S. Mißae*

Nyelv: görög nyelvű kiadás

Gulyás: 739.

(27) S. Ioannis Chrysostomi Liturgia Graecolatina, Excus. Venetijs, per Ioan. Antonium et Fratres de Sabio, ao. 1528.

Georgij Pachymeris Paraphrasis in epistolas S. Dionysij Aeropagitae, Latine versa a Godefrido Tilmanno Carthusiano, una cum Apologetico pro operib. S. Dionysij Areopag. Excus. Paris ao. 1539.

Richardi Croci Angli Orationes IIae, in laudem lingvae Graecae, Paris, 1524. 4°

kolligátum

1. Hē Theia Leiturgia Tu Hagiu Iōannu Tu Chrysostomu: Divina Missa Sancti Ioannis Chrysostomi, Venetijs per Ioānem Antonium & Fratres de Sabio sumptu & expensis D. Demetrii Zini Zacynthii: & D. Menandri Nuntii Corcyraei sociis. 1528. Mense Augusti, in 4°

Sign. 22.G.44

Megj. *Ex libris Sebastiani Tegnagel I. V. D. et Cæs. Bibliothec.* A hátsó tábla belsejében: *15. A. 64 F M: Singkhmoser zu*

Nyelv: görög nyelvű kiadás

2. Georgii Pachymerae Viri Apprime Eruditi paraphrasis in decem epistolas B. Dionysij Aeropagite edita quidem ab authore ante annos mille ad exhortationem magni Athanasij patriarchae Alexendrini, nunc vero primum latio donata per Godefridum Tilmannum Cartusiae Parisiensis ex professo monachum. Parisiis, Vidua Claudii Cheuallonii, 1538, in 4°

Sign. 4.V.27

Pos. nincs

Megj. latin nyelvű megjegyzések és aláhúzások

Nyelv: görög–latin nyelvű kiadás

Gulyás: 1510/1–2.

3. Orationes Richardi Croci duae, altera a cura, qua utilitatem laudemque Graecae linguae tractat, altera a tempore, qua hortatus est Cantabrigienses, ne desertores essent eiusdem. Lutetiae Parisiorum cura Simonis Colinaei chalcographi sumptibus vero Damiani Ichma, 1520, in 4°

Sign. 4.G.57

Pos. egy 3-as szám a címlapon

Nyelv: latin nyelvű kiadás

Gulyás: nincs a katalógusban, valószínűleg nem vették észre a kolligátum harmadik tagját

(28) Adriani Turnebi Aduersarorum Tomus Primus continens Libros XII. Paris, 1565. 4°

Adriani Turnebi Regij philosophiae graecae Professoris adversariorum. Tomus primus duodecim libros continens. Parisiis, Ex officina Gabrielis Buonij, in clauso Brunello, 1564, in 4°

Sign. 74.F.16

Pos. a címlap alján *J Sambuci Pannonij*

Nyelv: latin nyelvű kiadás

Gulyás: 337.

(29) Turnebi Aduersariorum Tomus secund. 4°

Adriani Tvrnebi Aduersariorum, Tomus secundus duodecim libros continens. Parisiis, Ex officina Gabrielis Buonij, 1565, in 4°

Pos. nincs

Sign. 74.F.16 (Vol.2)

Nyelv: latin nyelvű kiadás

Gulyás: 342.

(30) Gulielmi Budaei Epistolae Graecae, Par. 1556. Turnebi Aurati, et alior. Doctorum Epitaphia in Franc. Duarenum IC Par. 1559.

Ludovici Regij Constantini Consolatio. et Catharinam Medicem Reginam, in morte Henrici II. Regis. Ejusd. Variarum Epistolae, Par. 1560. P. Rami Syntaxis Graeca, et Augerij Ferrerij Tolosani Epitaphia quaed. Henr. II. Regis, Iul. Scaligeri, et Mellini Sangelasij, 1559. Par. 4°

kolligátum

1. G. Budaei Graecae Epistolae Ab Ipso Nuper Tvm Locvpleiores, tum emendatiores redditae, Parisiis, Apud Andream Wechelum, 1556, in 4°

Sign. 46.G.18

Pos. nincs

Nyelv: görög nyelvű kiadás

2. Adr. Tvrnebi, Ioannis Avrati, Et Doctorvm Aliqvot Aliorvm virorum Epitaphia in Fran. Duarenum Iurisconsultum huius memoriae facile principem. Parisiis, apud Federicum Morellum, 1559, in 4°

Sign. 46.G.20

Pos. nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

3. Ad reginam Catharinam Medicem consolatio in morte Henrici regis ejus mariti... Additus est liber epistolarum ejusdem. Parisiis, Apud Federicum Morellum, 1560, in 4°

Sign. 45.T.33

Pos. nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

4. P. Rami Liber de Syntaxi Graeca quatenus a Latina differt. Parisiis, Apud Andream Wechelum, 1560, in 4°

Sign. 46.G.21

Pos. nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

5. Henrici II. Gallorvm Regis Christianiss. Epitaphia. Ivlii Caesaris Scaligeri Fvnvs. Mellini Sangelasii Epicedivm. Autore Auger. Ferrerio Tolos. medico. Parisiis, Apud Federicum Morellum, 1559, in 4°

Sign. 46.G.22

Pos. nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

Gulyás: 760/1–5.

- (31) **Adr. Turnebi Explicat. in Iocos Oceron lib. 2. de Oratore, Par. 1556. Mich. Neandri Synopsis Mensurarum et Ponderum, ex libris And. Duditij⁵³ Raimondi Lortheli Burdigalens. Cicero Graecus et de quieto vitae gne. Orat. Renati Guillonij vindocini Prosodia Graeca, et de generibus carminum Graecor. 4°**

⁵³ A mű nem szerepel Dudith András könyvtárának katalógusában, és nem ismert, hogy mikor került Dudithtól Zsámbokyhoz, l. *Dudith András könyvtára*, kiad. Jankovics József, Monok István, Szeged, Scriptum (Adattár 16–18. századi szellemi mozgalmainak történetéhez, 12/3), 1993.

kolligátum

1. Locus in quo tractantur Ioci Librii de Oratore, Ab Adr. Turnebo explicatus. Parisiis, 1555, Apud Guil. Morelium in Graecis typographum Regium, in 4°
Sign. 71.R.65(7)

Pos. nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

2. Synopsis Mensurarvm Et Pondervm, Ponderationisque mensurabilium secundum Romanos, Athenienses ...ex praestantissimis authoribus huius generis contracta, opera Michaelis Neandri ex Valle Ioachimica, Anno M D LIII. Accesservnt Etiam, Qvae Apvd Galenum hactenus extabant de ponderum & mensurarum ratione uebementer deprauata, nunc Graece & Latine multo correctiora, Basiliae, ex officina Ioannis Oporini, 1555, in 4°

Sign. 72.H.51

Pos. a címlap alján *Andr. Duditij Sbardellati Pannonij*

Nyelv: latin nyelvű kiadás

3. Raymondi Lortheli Burdegalensis Graecae Lingvae Apud Lutetianos professoris, Cicero Graecvs. Cui Subiicitur ab eodem authore Lutetiae habita Oratio, de quieto vitae genere eligendo, & fallaci philosophia fugienda. Parisiis, Apud Carolum Perier, 1561, in 4°

Sign. 45.F.40

Pos. *Samb. C. 2.*, valamint Zsámboky kezével további bejegyzések a címlapon

Nyelv: latin nyelvű kiadás

4. De Generibus Carminum Graecorum Renato Guillonio Vindocineo Autore. Parisiis, Excudebat Christianus Wechelus, 1548, in 4°

Sign. 45.F.42

Pos. nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

5. Gnomon, Opus quidem pernecessarium ac perutile, volentibus serio studio rimari arcana Poetarum omnium Gracorum, quantum ad Quantitatem syllabarum et figuras, libertatesque; poematis graeci attinet: Renato Guillonio Vindocineo Autore. Parisiis, Excudebat Christianus Wechelus, 1548, in 4°

Sign. 45.F.41

Pos. nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

Gulyás: 85/1–5.; Zsámboky könyvkatalógusában egy öt műből álló kolligátum szerepel, Tengnagel címléírásából feltehetőleg véletlenül kimaradt az egyik mű (itt most az 5. sorszámmal).

(32) **Plutarchi Quaestiones Platonicae, cum explicat. Ludou. Nogarolae Comit. 1552.**

Caes. Pet. Mich. Delphini de Proportione Papae ad Concilium Decisio, Hieron. Albani de potestate Papae et Concilij Libr. Ao. 1544.

Viti Pizae Siculi de diuino et humano intellectu, Tract. 1553. 4° [mellette ceruzával 47.Ff.36]

kolligátum

1. Platonicae Plvtarchi Cheronei Qvaestiones. Ludovicvs Nogarola Comes Veronensis Vertebat. Venetiis apud Vincentium Valgrisium, 1552, in 4°

Sign. 47.Ff.36

Pos. nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

2. De Proportione Papae Ad Concilium, Et De Vtroque Eivsdem Principatv, Ad Sanctiss. D. N. Ivlium III. Pon. Max. Caesaris Petrimichaelis Delphini Parmen. certißima, & nouißima Decisio [s.l. sd.], in 4°

Sign. 47.Ff.37

Pos. nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

3. Clarissimi Comitis et Equitis ac Iurisconsulti celeberrimi D. Io. Hieronymi Albani Bergomatis Liber De potestate Papae & Concilii. Venetiis Apud Io. Griphium. 1544, in 4°

Sign. 47.Ff38.

Pos. nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

4. Fratris Viti Pizae Clari Montani Siculi in Patavini Gymnasio Divi Antonii Baccalaurei. De Divino, Et Hvmano Intellectv, Et De Hominis Sensv, Experipatheticis Tractatus (etc.), Patavij apud Io. Baptistam Amycum 1553, in 4°

Sign. 47.Ff.39

Pos. nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

Gulyás: 1669/1–4.

(33) [f.62.v.] **Plauti Comoediae XX. ex editione Aldi Manutij, ao. 1522.**

Ex Plauti Comoediis XX, quarum carmina magna ex parte in mensum suum restituta sunt MDXXII, Index verborum, quibus paulo abstrusioribus Plautus utitur, Argumenta singularum comoediarum, Authoris vita, Tralatio [!] dictionum graecarum, Venetiis in aedibus Aldi, et Andreae Asulani soceri, 1522, in 4°

Sign. 22.N.23

Pos. nincs

Megj. vannak bejegyzések, de nem Zsámboky kezétől

Nyelv: latin nyelvű kiadás

Gulyás: 1750

- (34) **Stanislai Grsepsij, Poloni, De Multiplici Siclo et Talento Hebraico. Item de Mensuris Hebraicis tam aridorum quam liquidorum, Antuerp. 1568.**

Vincentij Lupani de Magistratibus et Praefecturis Francorum, Par. 1551.

Poetarum Nobilium Carmina studio Pauli Ubaldini conquista, Mediolani, 1563.

Carmine nouem Illustrium Faeminarum, Sapphus, Myrtidis, Praxillae, Erinnae, Corinnae, Nossidis, Myrus, Telesillae, Anytae, et Lyricorum Alemanis, Ibyci, Stesichori, Anacreontis, Alcae, Simonidis, Bacchylidis, Elegiae Tyrtaei et Mimnermi, et Bucolica Bionis et Moschi, et aliorum Fragment. Cum notis Fuluij Ursini Romani. Graece Antuerp. excud. Plantin. Ao. 1568. 8°

1. Stanislai Grsepsii De Mvltiplici Siclo Et Talento Hebraico. Item, De Mensvris Hebraicis, Tam aridorum quam liquidorum. Antverpiae, Ex officina Christophori Plantini, 1568, in 8°

Sign. 44.Mm.183

Pos. a címlapon *Ex libris Sebastiani Tegnagel I.V.D. Consil. et Biblioth. Caes.*

Nyelv: latin nyelvű kiadás

2. Commentarii Vincentii Lvpani De Magistratibvs, & Praefecturis Francorum: ad Iacobum Brollatum Archiepiscopum Arelatensem, Parisiis, Apud Gulielmum Nigrum, 1551, in 8°

Sign. 44.Mm.154

Pos. nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

3. Carmina Poetarvm Nobilivm Io. Pauli Ubaldini Studio conquisita, Mediolani, Apud Antonium Antonianum, 1563, in in 8°

Sign. 44.Mm.184

Pos. nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

4. Carmina novem illustrium feminarum, Sapphus, Erinnae, Myrus, Myrtidis, Corinnae, Telesillae, Praxillae, Nossidis, Anytae. Et lyricorum Alcmanis, Stesichori, Alcae, Ibyci, Anacreontis, Simonidis, Bacchylidis. Elegiae Tyrtaei et Mimnermi. Bucolica Bionis et Moschi. Latino versu a Laurentio Gambará expressa. Cleanthis, Moschionis, ALiorumque Fragmenta nunc primum edita. Ex bibliotheca Fulvii Ursini Romani, Antverpiae, Ex officina Christophori Plantini, 1568, in 8°

Sign. 44.Mm.185

Pos. a címlapon *Collegij Soc. Jesu Oenip. 1619.*

Nyelv: görög–latin nyelvű kiadás

Gulyás: 626/1–4.

(35) S. Macarij Aegyptij Homiliae 50 Graecolatinae, Ioanne Pico Praeside, Excud. Lutetiae, Guliel. Morellus, 1559. 8°

B. Macarii Aegyptij Homiliae quinquaginta. Parisiis, 1559, Apud Guil Morelium, in Graecis typographum Regium, in 8°

Sign. 4.Y.42

Pos. a címlapon *Ex libris Sebastiani Tengenagelij I.V.D. et Bibliothec. Caes.*

Nyelv: görög–latin nyelvű kiadás

Gulyás: 479.

(36) Diogenis Laertij, De vitis, dogmatis, et apophthegmatis Philosophorum Libri X. Ex emendatione et cum notis Henr. Stephani. Graecolat. Excud. Henr. Stephan. 4° 1570. 8° [ceruzával mellette 74.Z.2]

Diogenis Laertii De vitis, dogmatis et apophthegmatis eorum, qui in philosophia claruerunt, libri X., cum annotationibus Henr. Stephani. Pythagoreorum philosophorum fragmenta, cum latina interpretatione. Anno 1570, Excudebat Henricus Stephanus, in 8°

Sign. 74.Z.2

Pos. a címlap alján *Liber Johannis Cloppenburg*

Nyelv: görög–latin nyelvű kiadás

Gulyás: 1588.

(37) Dioscoridis Libri VIII. Graecolat. Excus. Paris. Ao. 1549. cum notis et correctionibus Msis Sambuci, 8°

Dioscorides libri octo graece et latine. Castigationes in eosdem libros, Parisiis, Impensis viduae Arnoldi Birkmanni, in 8°

Sign. *69.J.140

Pos. a címlapon áthúzva egy possessor bejegyzés, alatta Zsámbooky kalligráfikus jegye

Megj. nincs

Nyelv: görög–latin nyelvű kiadás

Gulyás: 152.

(38) Aphthonij Progymnasmata, Hermogenes, et Longinus Rhetores praesent. Franc. Porti Cretensis opera illustrati, Graece. Geneuae, ao. 1569. 8°

Aretaei Cappadocis De acutorum ac diuturnorum morborum caußis, et signis libri IV. It. De auctor. ac diuturnor. morbor. curatione Lib. IV. Graece. Paris. Excud. Turnebus, ao. 1554. 8°, uno vol.

kolligátum

1. Aphthonius, Hermogenes et Dionysius Longinus, praestantißimi artis Rhetorices magistri, Francisci Porti, Cretensis opera industriaque illustrati atque expoliti. Genevae, Apud Crispinum, 1569, in 8°

Sign. 46.J.42

Pos. a címlap alján *Joan. Sambuci P.*; középutt *Ex libris Sebastiani Tengenagel I.V.D. Caes. Consiliar. et Biblioth.*

Nyelv: görög–latin nyelvű kiadás

2. Aretaei Cappadocis De acutorum, ac diuturnoru[m] morboru[m] causis & signis, lib. IIII. De acutorum, ac diuturnorum morborum curatione, lib. IIII. Parisiis 1554, Apud Adr. Turnebum typographum Regium, in 8°

Sign. 70.Aa.115

Nyelv: görög nyelvű kiadás

Gulyás: 956.

(39) Marsilij Ficini Theologi Platonici doctiß. Libri XVIII. De Animorum Immortalitate, excus. Paris. Ao. 1559. in 8°

Theologia Platonica De Immortalitate Animorum duo de viginti libris, Marsilio Ficino Florentino, ...authore comprehensa: ad vetustissimi codicis exemplar summo studio castigata. Parisiis, Apud Aegidium Gorbinum, 1559, in 8°

Sign. 71.K.34

Pos. nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

Gulyás: 954.

(40) [f.63.r.] Nonius Marcellus de Proprietate Sermonum, ope vetustorum Codicum, et Hadriani Iunij industria emendatus et auctus, cum Fulgentij Placiadae Libello de prisco sermone. Excud. Plantinus, ao. 1565. 8°

Nonius Marcellus De Proprietate Sermonum. IAM demum innumeris locis restitutus, multis locupletatus, ope vetustissimorum codicum, et industria Hadriani Iunij Medici. Additus est in calce Fulgentij Placiadae libellus De prisco sermone ab eodem repurgatus. Antverpiae, Ex officina Christophori Plantini, 1565, in 8°

Sign. 73.Y.30

Pos. a címlapon legalul *Joan. Sambuco Hadrian. Juniu* (hiányzik a lap). Középutt *Ex libris Sebast. Tengenagelij L.V.B. et Bibliothec.*

Megj. Zsámboky megjegyzései és aláhúzásai a műben
 Nyelv: latin nyelvű kiadás
 Gulyás: 648. és 725. (két példányban is megvolt neki)

- (41) **Appolinarij Laodicensi Metraphrasis Psalmorum, siue Interpretatio versibus Heroicis Graece. Paris. excud. Turnebus, ao. 1552.**
S. Ignatij Martyris et Antiochiae Archiepi. Epistolae Graece et Lat. cum S. Polycarpij Smyrnens. Epla., et S. Martialis eplis. Excud. Paris. Guliel. Morellus, ao. 1558. 8°

1. Apolinarij interpretatio Psalmorum, versibus Heroicis. Ex Bibliotheca Regia. Parisiis 1552 Apud Adr. Turnebum Typographum Regium, in 8°

Sign. 3.J.29

Pos. a címlapon alul *Ex libr. Sambuci*, felette *Ex libris Sebastiani Tengenelij I.V.D. et Bibliothec. Augustalis*

Nyelv: görög nyelvű kiadás

2. Sancti Martyris Ignatii Antiochiae archiepiscopi, Epistolae. Parisiis, 1558, Apud Guil. Morelium, in Graecis typographum Regium, in 8°

Sign. 3.J.62

Pos. nincs, de egy 2-es szám a jobb felső sarokban Zsámboky kezével

Nyelv: görög nyelvű kiadás

3. Epistolae Ignatii Antiochiae Episcopi. Polycarpi Episcopi Smyrnensis. Martialis Apostoli. Parisiis, 1561, Apud Guil. Morelium, in Graecis typographum Regium, in 8°

Sign. 3.J.63

Pos. nincs, de egy 3-as szám a jobb felső sarokban illetve bejegyzések Zsámbokytól

Nyelv: latin nyelvű kiadás

Gulyás: 817/1–3.

- (42) **Ruffi Ephesij opuscula Graece, De vesicae renumq. morbis, De purgantib. medicamentis, et De partibus corporis humani, et Sorani libel. De vtero et muliebri pudendo, Graece. Paris. Turnebus excud. 1554.**
Dionysij Halycarnaßaei Epla ad Gn. Pompeum, et Comparatio Herodoti cum Thucydide. et epla ad Ammaeum, et Scriptorum Graecor. elogia et Maximi Iuliani Imp. praeceptor. De Oppositionibus insolubilibus libel. Graece. Lutet. Carol. Stephanus 1554.

1. Aretaei Cappadocis medici lib. VIII. Libri VIII. Rvffi Ephesii de hominis partib. li. III. Iunio Pavlo Crasso Patauino interprete. Accessere que Crassus non vertit Aretaei aliquot Capita. Ruffi liber de Vesicae ac renum affectib. Eiusdem de Medicamentis in purgantibus. Adnotationes locorum in quibus ab interprete Graeca discrepant. Parisiis, 1554. Apud Guilielmum Morelium, et Iacobum Puteanum, in 8°

Sign. 68.L.24

Nyelv: latin nyelvű kiadás

Gulyás: 35 és 129/1 (két példányban volt meg neki, feltehetőleg ez utóbbi kolligátum első tagjáról van szó, de ezt nem írta le részletesen a címben Teng-nagel).

2. Dionysii Halicarnassei responsio ad Gn. Pompeji epistolam, in qua ille de reprehensio ab eo Platonis stylo conquerebatur conquerebatur. Ejusdem ad Ammaeum epistola. Alia praeterea, quae tertia pagina recensentur. Lutetiae, Apud Carolum Stephanum, 1554, in 8°

Sign. 71.L.74 (3)

Nyelv: görög–latin nyelvű kiadás

Gulyás: 628/1. (egy kolligátum első tagja, külön nincs meg a katalógusban).

- (43) **Ex Ctesia, Agatharchide, Memnone excerptae Historiae et Graecae. Appiani Alexandrini Iberica, Item de Gestis Hannibalis, Excud. Stephan. 1557.**

Ek ton Ktesiou, Agatharchidou, Memnonos historikon eklogai. Apianou Iberike kai Annibaikē. Ex Ctesia, Agatharchide, Memnone excerptae historiae. Appiani Iberica. Item, de gestis Annibalis. Ex Officina Henrici Stephani Parisiensis typographi, 1557, in 8°

Sign. 71.K.43 (4)

Pos. nincs

Nyelv: görög nyelvű kiadás

Gulyás: 129/2. (az előbbi tétel kolligátumbeli folytatásának látszik)

- (44) **Theophrasti Eresij varia opuscula Graec. 8°**

Aristotelis et Theophrasti Scripta quaedam, quae vel nunquam antea, vel minus emendata edita fuerunt. Ex Officina Henrici Stephani Parisiensis, 1557, in 8°

Sign. 6.M.14

Pos. nincs

Nyelv: görög nyelvű kiadás

Gulyás: 129/3. (a 42. tétel kolligátumbeli folytatásának látszik)

- (45) **Musaei Poema de Leandro et Herone Graecol. Orphei Argonautica, Hymni, et Lapidibus Lib. Ex editione Aldi, ao. 1517. 8°**

Μουσίου ποιημάτων τα καθ' Ἡρώ και Λεανδρόν Musaei opusculum de Herone et Leandro. Orphei argonautica. Eiusdem hymni. Orpheus de Lapidibus. Venetiis In Aedibus Aldi Et Andreae Soceri Mense Novembri 1517, in 8°

Sign. 22.S.39 és 22.P.25 (utóbbiban nincs possessor és más bejegyzés)

Pos. a címlapon *EM Bigot*

Megj. sok bejegyzés, de nem Zsámboky kezétől

Nyelv: görög nyelvű kiadás

Gulyás: 1969.

(46) [f.63.v.] **Arriani Nicomediensis Histor. De Expeditione Alexandri M. Libri VIII. Excus. Venetiis, ao. 1535. in 8°. Graece**

Arriani de ascensu Alexandri, Venetiis in aedibus Bartholomaei Zanetti Casterzagensis, aere uero, et diligentia Ioannis Francisci Trincaueli, 1535, in 8°

Sign. 52.L.20

Pos. nincs

Nyelv: görög–latin nyelvű kiadás

Gulyás: a katalógusban nincs, csak ugyanennek a műnek az 1575-ös bázeli kiadása

(47) **Arriani Commenar. In Epictetum Stoicum Philosophum, Graece, Excus. Venet. ao. 1535. 8°**

Arriani Epictetus, Venetiis in aedibus Bartholomaei Zanetti Casterzagensis, aere vero et diligentia Ioannis Francisci Trincaveli, 1535, in 8°

Sign. 71.K.59

Pos. a címlap tetején *Ex libris Sebast. Tengenagelij I.V.D. Consil. et Bibliothec. Caes.*

Megj. az előzéklapon görög nyelvű bejegyzés Zsámbokytól

Nyelv: görög nyelvű kiadás

Gulyás: 1276.

(48) **Imperatorum et Illustrium Virorum et Faeminarum vultus ex antiquis numismatibus expressi, opera Andreae Fuluij Antiquarij, Excus. Romae apud Iacob. Mazochium, ao. 1517. 8°**

Illustrium Imagines, Impræssum Romæ, apud Iacobum Mazochium Roman[a]e Achademiae Bibliopo., 1517, in 8°

Sign. BE.10.R.23 [Eugen von Savoyen herceg könyvtárának jelzete]

Pos. nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

Gulyás: 1275.

(49) **Philostrati Imagines, Heroica, Vitae Sophistarum, Imagines Iunioris Philostrati, Descriptiones Callistrati, oia. Graece. Excud. Venet. Luc. Anton. Iunta, ao. 1535. 8°**

Imagines Philostarti. Eiusdem Heroica. Eiusdem vitae Sophistarum. Imagines Iunioris Philostrati. Descriptiones Callistrati. Venetijs in officina Lucaeantonij Iunte, 1535, in 8°

Sign. 74.Z.13

Pos. a címlapon alul *Joan. Sambuci P.*; felette *Ex libris Sebast. Tengenagelj I.V.D. Consil. et Bibliothec. Caes.*
 Nyelv: görög nyelvű kiadás
 Gulyás: 974.

- (50) **B. Theodoreti Episcopi Cyri De Prouidentia Dei Sermones X. editi a Nicolao Maiorano custode Bibliothecae Vaticanae, Graece. Excus. Romae, ao. 1545. in 8°**

Theodoreti Episcopi Cyri de Providentia Sermones X., Romae, 1545, in 8°
 Sign. 4.Z.32
 Pos. a címlapon *Ex libris Sebast. Tengenagelj I.V.D. Consil. et Bibliothec. Caes.*
 Nyelv: görög nyelvű kiadás
 Gulyás: 482.

- (51) **Dionis Chrysostomi Orationes Graecae 8° Excus. Venet. Apud Frideric. Turrisanum 8°**

Dionis Chrysostomi Orationes LXXX. Apposita est in extremo libro varietas lectionum, cum orationum indice, Venetiis, apud Federicum Turrisanum, [s.d.], in 8°
 Sign. 22.R.20
 Pos. a címlapon alul *J Sambucus*; felette *Ex libris Sebast. Tengenagelj I.V.D. Consil. et Bibliothec. Caes.*
 Megj. görög nyelvű bejegyzések és aláhúzások Zsámbokytól
 Nyelv: görög–latin nyelvű kiadás
 Gulyás: 980.

- (52) **Hadriani Iunij Hornani Medici Animaduersorum Libri VI. Eiusde. Commentar. De Coma, Excus. Basil. Ao. 1556. Iacobi Omphalij De Elocutionis imitatione ac apparatu lib. Colon. 1562. 8°**

kolligátum

1. Hadriani Iunii Hornani Medici Animaduersorum libri sex, omnigenae lectionis thesaurus, in quibus infiniti pene autorum loci corriguntur et declarantur, nunc primum et nati, et in lucem aediti. Eiusdem de coma commentarium quo haud scio an quicquam extet in eo genere vel eruditius vel locupletius... Basileae, 1556, in 8°
 Sign. 74.X.138
 Pos. nincs
 Nyelv: latin nyelvű kiadás

2. De Elocutionis imitatione ac apparatu liber unus, Authore D. Iac. Omphalio, Coloniae, Apud Ioannem Birckmannum, et Wernerum Richwinum, Anno 1562, in 8°

Sign. 74.X.140

Pos. nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

Gulyás: 1016/1–2.

(53) **Apollodori Atheniensis Bibliotheces, siue de Deorum origine libri III., Benedicto Aegio Spoletino Interprete, cum eiusd. Annotationibus, Graecolat. Excus. Romae, ao. 1555.**

De Venerandis Imaginibus Sententiae SS. Patrum, a Sancta et Generali VIIa Synodo approbatae, Graecolat. Excud. Guliel. Morellius, 1562. 8°

kolligátum

1. Apollodori Atheniensis Bibliotheces, sive de Deorum origine, tam graece, quam latine, luculentis pariter, ac doctis annotationibus illustrati, et nunc primum in lucem editi libri tres. Benedicto Aegio Spoletino interprete. Romae, in aedibus Antoni Bladi, Pontif. Max. Excusoris de Campo Florae, 1555, in 8°

Sign. *70.E.28

Pos. a címlapon *Ex libris Sebastiani Tengenageli I.V.D. et Bibliothec. Caesar.*

Nyelv: görög–latin nyelvű kiadás

2. Sententiae SS. Patrum de Venerandarum imaginum usu, comprobatae in sancta et generali VII. Synodo, imperatibus Constantino et Irene matre, G.M.T. interprete, Parisiis, 1562, Apud Guil. Morelium, in Graecis typographum Regium, in 8°

Sign. *70.E.29

Pos. nincs

Nyelv: görög–latin nyelvű kiadás

Gulyás: 517/1–2.

(54) [f.64.v.] **Gulielmi Postelli lib. De Magistratibus Atheniensium, excud. Basil. Oporinus, ao. 1543.**

Castilioni Amiralij Franciae et aliorum, Responsio ad falsum indicium Ioan. Poltroti de morte Ducis Guisiani, excus. ao. 1563.

Conradi Heresbachij De Laudibus Graecar. Irarum. Oratio, Ioan. Sturmij de Educatione Principum libel. Rogeri Aschami et Strumij Eplae. duae de Nobilitate Anglicana Argent. 1551.

Ioan. Sturmij Epistolae Clauicae, Argent. 1565.

M. Tul. Ciceronis De Officijs lib. 3. De Senectute, De Amicitia, Paradoxa, et Somnium Scipionis, opera Suffridi Petri Leouardiens. emendat et notis illustrat. Basil. Oporinus, ao. 1568.

**C. Valerij Flacci Setini Argonauticor. Libri VIII. a Ludouico Car-
none Brugensi emendati, et scholijs expolati, Excud. Plantinus, ao.
1565. 8° uno volum. oia.**

kolligátum

1. De magistratibus Atheniensium Liber, Gulielmo Poyeto totius Galliae Cancellario dicatus, ad intelligendam non solum Graecorum, set et Romanorum politiam, ac omnem veterum historiam, lectu utilissimus, Gulielmo Postello Barentonio, Basileae, ex officina Ioannis Oporini, Anno Salutis 1543, Mense Martio, in 8°
Sign. 52.L.27

Pos. címlapon *Ex libris Sebastiani Tengnageli I.V.D. et Bibliothec. Caesar.*

Nyelv: latin nyelvű kiadás

2. Responsio Illustris viri D. Castilionaei Amiralii Franciae, aliorumque, quorum nomina in eo Indicio aedita iactantur, Ad falsum Indicium quod professus esse dicitur quidam Ioannes Poltrotius Dominus Meraei, quum de morte Ducis Guisiani quaestio haberetur. 1563, in 8°

Sign. 52.L.27 (5)

Pos. nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

3. Clarissimi Viri Conradi Heresbachii Iureconsulti de laudibus Graecarum literarum oratio: olim Friburgi in celeberrimo conventu et Doctorum et Procerum habita. Ioan Sturmii de Educatione Principum: ad illustrem Principem Gulielmum, Ducem Iuliacensium. Rogeri Aschami et Ioannis Sturmij Epistolae duae, de nobilitate Anglicana, Argentorati, Vendelinus Rihelius excudebat, 1551, in 8°

Sign. 45.Y.27

Pos. nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

4. Ioan. Sturmii Classice epistolae Sive scholae Argentinenses restitutae, Argentorati, excudebat Iosias Rihelius, 1565, in 8°

Sign. 52.L.27(3)

Pos. nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

5. M. Tullii Ciceronis de Officiis Libri tres, Cato maior, vel de Senectute, ad T. Pomp. Atticum. Laelius, vel de Amicitia, ad eundem Atticum. Paradoxa Stoicorum sex, ad M. Brutum. Somnium Scipionis, ex libro sexto de Repub. Opera Suffridi Petri Leöwardiensis, Basileae, ex officine Oporiniana, 1568, in 8°

Sign. 52.L.27 (2)

Pos. nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

6. Argonauticon C. Valerii Flacci Setini Balbi Libri VIII. A Ludovico Carrione Brugensi locis prope innumerabilibus emendati. Antverpiae, Ex officina Christophori Plantini, 1565, in 8°

Sign. *35.J.89

Pos. nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

Gulyás: 610/1–6.

(55) **S. Gregorij Nazianzeni Theologi Orationes III. Apologeticus, De Amore erga pauperes, et in Diem Natalem Christi Ies. a Iulio Gabrielio Eugubino Latine redditae. Eiusd. in easd. Scholia, et Emendationes in omnia eius Graece opera. Excud. Plantin. 1573.** [mellette ceruzával: 4.Y.22]

C. Iulij Solini Polyhistor, cum notis M. Anton. Delrionis, Plant. 1572. Ioan. Nemij Orthographiae ratio. ibid. 1572. 8° [mellette ceruzával: 4.Y.22, 4.Y.51, 73.X.22, 73.Y.29*]

kolligátum

1. S. Gregorii Nazianzeni Theologi Orationes tres, Apologeticus, De amore erga Pauperes, et In Natalem diem Saluatoris nostri: A Iulio Gabrielio Eugubino Latine redditae Eiusdem in easdem Scholia, Antverpiae Excudebat Christophorus Plantinus, Prototypographus Regius, 1573, in 8°

Sign. 4.Y.22

Pos. a címlap közepén *Ex libris Sebastiani Tengnagel IVD Caes. Consil. et Bibliothec.*

Nyelv: latin nyelvű kiadás

2. C. Iulii Solini Polyhistor, A Martino Anton. Delrio emendatus, Antverpiae, Ex officina Christophori Plantini Typographi Regij, 1572, in 8°

Sign. 4.Y.51

Pos. nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

3. Orthographiae Ratio, Non levibus coniecturis, sed gravissimorum scriptorum auctoritate constas: ...Opera Ioannis Nemii apud Syluamducis Gymnasiarchae. Antverpiae, Ex officina Christophori Plantini, 1572, in 8°

Sign. 73.X.22 és 73.Y.29* (nincs különbség a két példány között)

Pos. nincs

Nyelv: latin nyelvű kiadás

Gulyás: 923/1–3.

(56) **S. Dionysij Areopagitae Opera Omnia, quae extant, Graece. In ead. S. Maximi Scholia. Georgij Pachymerae Paraphrasis. Michael Syngeli Presbyteri Ierosolymit. Encomion in S. Dionysium. Mar-**

tyrium S. Dionysij. Pachymerae Paraphrasis in oia S. Dionys. Opera, Graece oia. Paris. excud. Gulielm. Morellus, ao. 1562. 8° [mellette ceruzával: 4.Mm.104]

Dionysii Aeropagitae opera quae extant. In eadem Maximi Scholia. Georgij Pachymerae Paraphrasis. Michaëlis Syngeli Enconium, Parisiis, 1562. Apud Guil. Morelium, in Graecis typographum Regium, in 8°

Sign. 4.Mm.104

Pos: a címlap közepén *Joann. Sambucj Pan.*, alatta *Ex libris Sebastiani Tengenagelij I.V.D. Caes. Bibliothec. et Consiliar.*, a görög rész kezdőlapján is *Joan. Sambuci P.*

Megj. sok margószéli illetve az előzéklapokon is bejegyzések latinul Zsámboky kezétől

Nyelv: görög nyelvű kiadás

Gulyás: 647.

Numerus Sambucianorum librorum 47

A katalógusban nem szereplő Zsámboky–Tengnagel kötetek

(57) **Αισχυλου Τραγωδῖαι Ἑπτα. Aeschyli tragoediae septem. A Francisco Robortello Vtinensi, in 8°**

Sign. *35.S.95

Pos. a címlapon *Joan. Sambucj Pannonij Romae correctus ... sumptibus meis ... 7 coron. 1556*, korrigálva *1559*, alatta *Ex Libris Sebast. Tengenagelij I. V. D. Consil. et Bibliothec. Cæs.*

Megj. a görög szövegben számos javítás és beírás Zsámbokytól

Nyelv: görög nyelvű kiadás

Gulyás: 659.

(58) **Erodotu logoi ennea, hoiperepikaluntai Musai. Herodoti Libri Novem, Qvibvs Mysarvm Indita Svnt Nomina. Venetiis, in domo Aldi, 1502, in 2°**

Sign. 22.L.17

Pos. a címlapon *Ex Libris Sebastiani Tengenagelij I. V. D. Cæs. Maiestatis Consil. et Bibliothec. Empt. è Biblioth. Sambuci 2. coron.*

Nyelv: görög nyelvű kiadás

Gulyás: 1305.

(59) Thvcydides Thukydidēs, Venetiis in domo Aldi mense Maio 1502, in 2°

Sign. 22.L.15

Pos. a címlap közepén *Joannis Sambuci Pannonij Tirnauien. 1551. Lutetiae*; alatta *Ex libris Sebast. Tengenagelij I.V.D. Praef. Senatus Viennens. et Bibliothec. Caesar. Empt. è Biblioth. Sambuci. A°. 1631.* Ugyancsak Tengenagel írásával feljebb: *Thucydides hic e Bibliotheca Iacobi Tusani Remensis, Viri doctissimi, et Graecae Linguae Profess. celeberrimi, Lutetiae Parisiorum. anno 1547. Thuanus Histor. Libro III.* Lejebb szintén Tengenageltől: *Eiusd. Tusani habeo Ulpiani comment. Graec. in Demosthenis Orationes*

Nyelv: görög nyelvű kiadás

Gulyás: 1685. és 1686. (két példányban is megvolt neki, egy másik kötet az ÖNB-ben 22.K.35 jelzetű, ebben nincs bejegyzés).

(60) Ulpiani commentarioli in olynthiacas, philippicas que Demosthenis orationes. E narrationes saneque necessariae in tredecim orationes Demosthenis. Venetiis apud Aldum mense Octob. 1503, in 2°

Sign. 22.M.36

Pos. a címlapon Tengenagel kezével *E Bibliotheca Iacobi Tusani Remi celebrissimi Linguae Graecae Professor. Paris. vti e Thucydide eiusd. mihi liquet.* Alatta *Sebastianus Tengenagel I.V.D. Caes. Consil. et Bibliothec. e Biblioth. Sambuci emit.*

Megj. Zsámboky görög nyelvű bejegyzései

Nyelv: görög nyelvű kiadás

Gulyás: 1944.

(61) Demosthenis orationes duæ & sexaginta. Libanii sophistae in eas ipsas orationes argumenta. Vita Demosthenis per Libanium. Eiusdem uita per Plutarchum. Venetiis in aedib. Aldi mense Novem. 1504, in 2°

Sign. 22.M.37

Pos. az első kötéstábla verző tetején Zsámboky írásával *iiij A† J Sambucus Pannonius Lutetiae 1563.* Alatta Tengenagel csak részben olvasható bejegyzése ... *natis empt. á Sambuco.* A címlapon Tengenagel kezével *E Bibliotheca Strazelij Belgae Lutetiae Florentissimi Professoris olim. vide Miraeum in Elogijs Belgicis et alios. Olim fuit Germani Brixij Anlisdorensis, doctissimi viri vt prima pagina notatur a Strazelio;* lejjebb *Ex libris Sebastiani Tengenagelij I.V.D. Caes. Consil. et Bibliothecar. Emt. e Biblioth. Sambuci.*

Megj. Zsámboky görög és latin nyelvű bejegyzései a műben

Nyelv: görög nyelvű kiadás

Gulyás: 1298.

- (62) **Hermēneia eis ta tessara euangelia (Commentarii in quatuor euangelia), Romae, 1542, in 8°**

Sign. 9.R.8

Pos. címlapon középpütt *Ex libris Sebastiani Tengenelij I.V.D. Caes. Maiestatis Consiliar. et Bibliothecar.*; alul *Ex libris J. Sambucus P.*

Nyelv: görög nyelvű kiadás

Gulyás: 1307.

- (63) **Expositiones Antiquae ac Valde utiles brevitate una cum perspicuitate habentes mirabilem, ex diversis sanctorum patrum commentariis ab Oecumenio et Aretha collectae in hosce novi testamenti tractatus. Oecumenii quidem In Acta Apostolorum. In septem epistolas quae Catholicae dicuntur. In Pauli omnes. Arethae vero In Ioannis Apocalypsin. Veronae, 1532, apud Stephanum et fratres Sabios, in 2°**

Sign. 8.B.4

Pos. a címlapon középpütt *Ex libris Sebastiani Tengenelij I.V. D. Caes. Maiestatis consiliar. ac Bibliothecar.*; lent *Joan. Sambuci P.*

Megj. Zsámboky görög és latin nyelvű bejegyzései a műben

Nyelv: görög nyelvű kiadás

Gulyás: 1523.

- (64) **Iuliu Polideukus Onomastikon. Ivlii Pollvcis Vocabylarivm. Florentiae apud Bernardum iunatma Mense Novembri. 1520, in 2°**

Sign. 73.P.16

Pos. címlapon középpütt *J. Sambuci Pannonij Tirnauiensis*, lent *Ex libris Sebastiani Tengenelij Belgae I.V.D. Caes. Maiestatis Consiliar. ac Bibliothecar.*

Nyelv: görög nyelvű kiadás

Gulyás: 1641.

VISKOLCZ, NOÉMI

Das Schicksal der Bibliothek des Johannes Zsámboky

Bekannt ist, dass sich ein Teil der Bibliothek des Johannes Zsámboky (Sambucus) heute in der Österreichischen Nationalbibliothek befindet. 1578 hat der ungarische Humanist 530 seiner wertvollen Manuskripte an Kaiser Rudolf II. verkauft. Nach dem Tod Zsámboky's hat der Hofbibliothekar Hugo Blotius die vermeintlich gesamte Bibliothek für die Hofbibliothek erwerben können. Aber eine bisher nicht veröffentlichte Quelle stellt den Verkauf in ein anderes Licht. Blotius-Nachfolger Sebastian Tengenel hat, wie aus seinem erhaltenenen, eigenhändigen, undatierten Bücherkatalog

hervorgeht – selbst eine Sambucus-Sammlung (Bücher und Handschriften) besessen. Man kann also vermuten, dass die Bibliothek zunächst im Besitz der Zsámboky-Erben verblieben war, und erst später, nach dem Tod der Erben veräußert worden ist. Tengnagel hat hauptsächlich griechische und griechisch-lateinische Editionen gekauft. Die im Katalog befindlichen 56 Bände (97 Titel) wurden zum Teil erfolgreich identifiziert und liefern wichtige Informationen zum Wirken des Philologen Zsámboky.

Keywords: 16–17. centuries, history of civilisation, Library History, Johannes Zsámboky, Sebastian Tengnagel, Library Catalog, Zsámboky-Hereditary